

Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille

**Ehdotus kehitysvammaisten ja muiden
vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi
vuosille 2010–2015**

Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille

**Ehdotus kehitysvammaisten ja muiden
vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi
vuosille 2010–2015**

Helsinki 2009

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 16 | 2009

Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Ainoliisa Miettinen
Kannen piirros: Satu Pietikäinen

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö
> Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

ISBN 978-952-11-3510-1 (nid.)
ISBN 978-952-11-3511-8 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkokoj.)

YMPÄRISTÖMINISTERIÖLLE

Ministeri Jan Vapaavuori asetti 13.2.2009 kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumisohjelman laatimista tukevan ohjausryhmän. Tavoitteena oli valmistella asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukainen ohjelma kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumisesta laitoshoidon vähentämiseksi.

Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi asuntoneuvos Raija Hynynen ympäristöministeriöstä ja jäsenenä hallitussihteeri Anna Simola ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Jaana Manssila 19.2.–14.5.2009, lakimies Jaana Huhta 15.5.2009– ja ylitarkastaja Aini Kimpimäki sosiaali- ja terveysministeriöstä, johtaja Jarmo Lindén Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta, rakennuttajapäällikkö Veikko Luhtanen Raha-automaattiyhdistyksestä, erityisasiantuntija Jaana Viemerö Suomen Kuntaliitosta, johtaja Markku Niemelä Eteva kuntayhtymästä, toimitusjohtaja Pekka Mikkola Asumispalvelut ASPasta, toiminnanjohtaja Markku Virkamäki Kehitysvamma-alan neuvottelukunta/Kehitysvammaisten palvelusäätiöstä, toiminnanjohtaja Kalle Könkkölä Valtakunnallinen vammaisneuvosto/Kynnys Ry:stä ja Ulla Topi Me Itse Ry:stä. Asian-
tuntijana työssä oli mukana projektipäällikkö Susanna Heiniluoma Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n Asuntoja asunnottomille! -hankkeesta. Ohjausryhmän sihteerinä oli erityisasiantuntija Merja Laitinen Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta.

Työryhmä kuuli 10.6.2009 ympäristöministeriössä 35:ttä erityishuoltopiirien, kuntayhtymien, kuntien, järjestöjen, asuntojen rakennuttajien ja asumispalvelujen tuottajien, kehitysvammaisten omaisten ja muuta alan edustajaa. Se sai kuultavilta lisäksi 12 kirjallista lausuntoa sekä kirjalliset lausunnot valtiovarainministeriöstä ja Kouvolan kaupungilta.

Saatuun tehtävänsä suoritetuksi työryhmä luovuttaa ministeri Vapaavuorelle ehdotuksensa kehitys- ja vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi.

Helsingissä 29 päivänä kesäkuuta 2009

Raija Hynynen

Anna Simola

Aini Kimpimäki

Jaana Huhta

Jarmo Lindén

Veikko Luhtanen

Jaana Viemerö

Markku Niemelä

Pekka Mikkola

Markku Virkamäki

Kalle Könkkölä

Ulla Topi

Susanna Heiniluoma

Merja Laitinen

SISÄLLYS

Ympäristöministeriölle.....	3
1 Johdanto.....	7
2 Tausta ja lähtökohdat	8
3 Kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumistarpeet ja niihin vastaavien asumishankkeiden suunnitelmat	10
3.1 Kehitysvammaisten asumistarpeet	10
Laitoksissa olevat kehitysvammaiset	10
Lapsuudenkodissa asuvien kehitysvammaisten asumistarve	12
3.2 Alle 60-vuotiaat vaikeavammaiset ja muut henkilöt laitoksissa pitkäaikaishoidossa ja vanhusten tehostetussa palveluasumisessa.....	12
Sairaalat ja terveyskeskukset	12
Vanhainkodit ja vanhusten tehostettu palveluasuminen	13
3.3 Keskeisten toimijoiden hankesuunnitelmat kehitysvammaisten asumisessa	14
Erytishuoltopiirit/kuntayhtymät.....	14
Suurimmat kunnat	15
Muiden keskeisten toimijoiden suunnitelmia.....	16
Peruskorjaustarve	17
4 Avustukset kehitysvammaisten ja muiden vammaisten asuntojen rakentamiseen, peruskorjaamiseen ja hankintaan	18
4.1 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen investointiavustukset vuosina 2005–2009	18
Avustusmäärät asuntolina (tilanne 15.6.2009).....	20
Tuen määrä ja kriteerit.....	20
4.2 Raha-automaattiyhdistyksen investointiavustukset vuosina 2005–2009	21
Avustuskriteerit	21
Asumisoikeusasunnot.....	22
4.3 ARAn investointiavustukset laitoshoidon vähentämisessä	22
4.4 Haasteita ja kehittämisehdotuksia kehitysvammaisten asuntohankkeiden toteutuksessa.....	23
5 Asumisratkaisuja	25
6 Näkökulmia laitoshoidon vähentämiseen	27
Taloudelliset vaikutukset asukkaalle	28
7 Työryhmän ehdotukset	32

Liitteet	39
Liite 1. Yhteenveto erityishuoltopiirien ja vastaavien laitospaikkatilanteesta	39
Liite 2. Yhteenveto kehitysvammaisten asuntohankkeiden suunnitelmista	40
Liite 3. Asumiskustannuslaskelma ryhmäkodissa asuvan kehitysvammaisen kohdalla.....	50
Liite 4. Arvio uustuotannon avustustarpeesta vuosina 2010–2015.....	53
Kuvailulehti	54
Presentationsblad	55

1 Johdanto

Hallituksen helmikuussa 2008 hyväksymässä asuntopoliittisessa toimenpideohjelmassa käsiteltiin vammaisten ja muiden erityisryhmien asumista. Siinä todettiin myös, että erityisryhmien asumisen järjestämisessä voidaan saavuttaa kustannussäästöjä laitoshoidon vähentyessä. Toimenpiteenä hyväksyttiin, että "vammaisten, mukaan lukien kehitysvammaisten asuntojen tarjonnan kasvuun liittyen valmisteluun ohjelma laitospaikkojen vähentämiseksi".

Ministeri Jan Vapaavuori asetti 13.2.2009 kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumisohjelman laatimista tukevan ohjausryhmän. Tavoitteena oli valmistella asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukainen ohjelma kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumisesta laitoshoidon vähentämiseksi. Työssä tarkastellaan pääosin kehitysvammaisia, sillä heidän laitoshoidonsa on eri vammaisryhmistä suurinta. Myös laitoksissa olevien muiden vaikeavammaisten tilannetta tarkastellaan. Ohjelma hyödyttää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusta (ARA) erityisryhmien asumisen investointiavustuksen kohdentamisessa ja Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tuetun asumisen investointiavustusten kohdentamisessa.

Ohjausryhmän tehtäviksi asetettiin:

- Selvittää kehitysvammaisten asumisen määrällinen tarve asumismuodoittain: vammaisten asumispalvelut, joissa henkilökunta läsnä myös yöllä (tehostettu palveluasuminen), vammaisten asumispalvelut, joissa henkilökunta läsnä vain päivällä (tavallinen palveluasuminen) ja tuettu asuminen, erityisesti laitoshoidon vähentämisen johdosta, mutta myös aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden lapsuudenkodista muuton takia
- Hankkia tietoa erityishuoltopiirien/sairaanhoitopiirien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden toimijoiden suunnitelmista kehitysvammaisten laitoshoidon purkamiseksi ja aikuisten vammaisten henkilöiden lapsuudenkodista muuttamisen tukemiseksi
- Arvioida alan toimijoiden valmius vastata em. kysyntään: tämän hetkiset ja tulevat suunnitelmat asumisyksiköiden, asuntojen ja asumispalvelujen tuottamiseksi, sekä olemassa olevien asumisyksiköiden/asuntojen peruskorjaamiseksi
- Selvittää muiden vaikeavammaisten laitoshoidon tilanne ja arvioida siitä aiheutuva avohuollon asuntopaikkojen tarve
- Tehdä ehdotus kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumisen järjestämiseksi vuosille 2010–2015 ja siihen liittyen ARAn ja RAY:n varautumisesta taloudellisesti ohjelman toteuttamiseen.

Työn alussa mielenterveyskuntoutujien laitoshoidon ja sitä korvaavien asumiskaisujen tarkastelu rajattiin pois tästä valmistelusta. Mielenterveyskuntoutujien asumistilanteen tarkastelua pidettiin tärkeänä, mutta sen nähtiin vaativan oman valmistelutyönsä, jossa tulee olla mukana keskeiset alan toimijat.

2 Tausta ja lähtökohdat

YK hyväksyi vuonna 2006 vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Sen mukaan vammaisilla ihmisillä tulee olla oikeus valita missä ja kenen kanssa he asuvat. Heillä tulee olla saatavissa erilaisia koti- ja asumispalveluja sekä riittävästi tukipalveluja ja henkilökohtaista apua. Niiden avulla tuetaan vammaisten elämistä lähiyhteisössä. Koko väestölle tarkoitetut palvelut ja järjestelyt tulee olla vammaisten saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton Vammaisten ihmisten asumispalvelujen laatusuosituksen (2003) tavoitteena on tukea kuntia vammaisten henkilöiden asumisen ja asumispalvelujen kehittämisessä. Suosituksessa ovat lähtökohtina asiakaslähtöisyys ja asumisen monimuotoisuus. Suosituksessa kannustetaan ottamaan vammaisten ihmisten asumisen tarpeet mukaan kuntasuunnitelmaan.

Keskeisiä tavoitteita ovat:

- Rakennettu ympäristö esteettömäksi ja toimivaksi
- Riittävästi esteettömiä ja toimivia asuntoja
- Yleiset palvelut kaikkien saavutettaviksi
- Yksilöllisillä palveluilla yhdenvertaisuuteen.

Suomessa oli toukokuussa 2009 noin 2 000 kehitysvammaista henkilöä laitoksissa pitkäaikaipaikoilla. Kehitysvammaisten laitoshoidon määrä on vähentynyt 1980-luvulta lähtien. Vuonna 1983 keskuslaitoksissa oli noin 5 900 kehitysvammaista ja laitoshoidon korvaavissa asuntoloissa alle 900 asukasta (Saloviita 1989). Vuonna 2007 laitoshoidossa oli noin 2 600 kehitysvammaista henkilöä ja asumispalveluiden piirissä noin 8 300 henkilöä.

Omaisten luona asui vuonna 2007 noin 13 000 kehitysvammaista. Kumpulaisen vuoden 2004 kehitysvammahuoltoon koskevan arvion mukaan omaisten kanssa asuvista puolet oli lapsia tai nuoria ja puolet oli aikuisia. 2000-luvulla lapsuudenkodista pois muuttaneet kehitysvammaiset ovat olleet nuorempia kuin aiempina vuosikymmeninä, pääosin nuoria aikuisia. Tämä osoittaa sitä, että lapsuudenkodista muutto on myös kehitysvammaiselle henkilölle osa nuoruuden elämänvaihetta.

Viime vuosina kehitysvammaisten laitoshoidon vähentämiseen ja asumisen järjestämiseen on kiinnitetty huomiota. STM:n asettaman selvityshenkilön Markku Niemelän työ kehitysvammahuollon asumisen kehittämisestä valmistui vuonna 2007. Peltö-Huikon, Kaakisen ja Ohtosen arviointi kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttamisprosessista valmistui vuonna 2008. Lisäksi ympäristöministeriön ja seitsemän alan toimijan yhteistyönä valmistui viiden kehitysvammaisten asumisyksikön arviointi vuonna 2007.

Markku Niemelä antaa selvitystyössään suosituksia kehitysvammaisten henkilöiden asumis- ja tukipalvelujen kehittämiseksi ja esittää toimia siirtymiseksi laitoshoidosta avopalveluihin perustuvaan palvelujärjestelmään. Kehitysvammaisten

henkilöiden asumisen tavoitteeksi hän asettaa sen, että kehitysvammaiset henkilöt asuisivat tulevaisuudessa samoin kuin muut kansalaiset. Selvityshenkilö Markku Niemelä ehdottaa mm. että:

- Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen järjestäminen suunnitellaan huolellisesti ja asumisen ja tuen tarpeet selvitetään pitkäjänteisesti. Eri suunnitelmat kokoava palvelusuunnittelu on pohja kuntien tekemille tarvearvioinneille.
- Laitosjärjestelmästä luovutaan. Laitosvaltaisesta palvelujärjestelmästä siirrytään avopalveluihin seuraavien 10 vuoden aikana. Muutamat toimintaan jäävät, erityiskysymyksiin keskittyvät ja kapasiteetiltaan rajatut laitokset siirretään lopulta osaksi terveydenhuoltoa.
- Laitoshoidon korvaamiseksi ja muihin asumistarpeisiin vastaamiseksi Suomessa hankitaan 600 asuntoa vuosittain.

Niemelä myös korostaa, että kehitysvammaisten yksilöllisen asuminen edellyttää yhteistoimintaa, jossa useat toimijat ovat mukana. Tarvitaan myös taloudellista panostusta ja osaamisen kehittämistä. Julkisen vallan tehtävänä on asuntojen hankkimisen ja tukipalvelujen järjestämisen tukeminen.

3 Kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asumistarpeet ja niihin vastaavien asumishankkeiden suunnitelmat

3.1

Kehitysvammaisten asumistarpeet

On arvioitu, että Suomessa on 35 000–40 000 kehitysvammaista henkilöä, jotka tarvitsevat yksilöllistä apua ja tukea asumisessaan. Näistä 27 000 henkilöä käyttää kunnallisesti järjestettyjä erityispalveluita. (vrt. Niemelä ja Brandt 2007)

Tulevaan asumistarpeeseen vaikuttaa laitoshoidon vähentämisestä aiheutuva korvaavien asuntojen tarve. Lapsuudenkodeista pois muuttamisesta aiheutuu myös huomattava asuntojen tarve. Tuetun asumisen tarvetta lisää kehitysvammaisten omien vanhempien ikääntyminen ja toisaalta yleinen eliniän piteneminen. Seuraavien vuosien aikana asumisratkaisuja tarvitaan siis huomattavasti nykyistä suuremmalle asukkaiden joukolla. Asumistarpeisiin vaikuttavat myös vammaisten ihmisten ja heidän omaistensa valinnat, tietoisuus oikeuksista ja mahdollisuuksista sekä kansainväliset esimerkit.

Kehitysvammaisista asui vuoden 2007 alussa (Sotka-tietokanta 2007):

1. Kotona yksin tai omaisten kanssa 15 500 henkilöä, joista
  - omaisten luona noin 12 500 henkilöä
  - itsenäisesti tai vähäisen tuen turvin noin 3 000 henkilöä
2. Asumispalveluiden piirissä ja palveluasumisessa
  - a) perhehoidossa 1 250 henkilöä
  - b) muita 8 300 henkilöä, näistä
    - henkilökunta ympäri vuorokauden 5 700 henkilöä
    - henkilökunta vain päivisin 2 600 henkilöä
3. Laitoshoidossa 2 600 henkilöä, osa lyhytaikaisesti.

Laitoksissa olevat kehitysvammaiset

Suomessa on 18 laitosta, joiden toiminta on kokonaan tai pääosin suunnattu palvelemaan kehitysvammaisia henkilöitä. Laitoksiksi luetaan ne toimipaikat, jotka tehtävänsä ja päätöksensä mukaisesti tuottavat laitoshuoltoa sekä ne, joissa asukkaiden katsotaan sosiaalivakuutuksen määritelmien mukaan olevan laitoshuollossa. Laitoshoidon on ympärivuorokautista asumista, hoitoa ja huolenpitoa, joka sisältää kaikki asukkaan tarvitsemat palvelut esim. lääkehoidot, terapiat ja päivätoiminnan.

Laitoshoidon jakautuu pitkäaikaiseen yli kolme kuukautta kestäväan ja tilapäiseen eli lyhytaikaiseen laitoshoidon. Tilapäinen laitoshoidon voi olla sosiaalista tai kuntoutuksellista syistä johtuvaa. Asiakasmaksuna peritään pitkäaikaisessa laitoshoidossa maksukyvyn mukainen ylläpitomaksu (korkeintaan 80 % tuloista).

Kehitysvammalain vuoden 1997 muutoksen jälkeen erityishuoltopiiriin tai kunnan ei ole enää edellytetty ylläpitävän keskuslaitosta. Uusia laitoksia ei ole perustettu, ja muutamia laitoksia on lakkautettu. Valtioneuvoston asetuksessa (VNa 1045/2008) on määritelty maan 15 erityishuoltopiiriä niihin kuuluvine kuntineen. Lisäksi ruotsinkielisille on järjestetty koko maan kattava erityishuolto. Erityishuoltopiirien laitosten lisäksi maassamme on viisi muuta kehitysvammalaitosta. Kehitysvammalaitokset ovat kooltaan hyvin erilaisia: suurissa laitoksissa on yli 200 laitospaikkaa, keskikokoisissa 100–200 ja pienissä alle 100 laitospaikkaa. Tällä hetkellä kolme erityishuoltopiiriä ei enää ylläpidä laitosta.

Tämän ohjelmaehdotuksen valmistelun kuluessa erityishuoltopiireiltä ja kuntayhtymiltä sekä viideltä muulta laitosta ylläpitävältä taholta kysyttiin ajantasaista tietoa laitoksissa olevien kehitysvammaisten henkilöiden määrästä. Saatujen vastausten ja tehtyjen arvioiden mukaan laitoksissa oli toukokuussa 2009 noin 2 400 henkilöä laitospaikoilla, kun pitkä- ja lyhytaikaispaikat lasketaan yhteen. Sotkatietokannan vuoden 2007 tietoon verrattuna laitospaikkamäärä on pienentynyt noin 200 henkilöllä (noin 10 %).

Erityishuoltopiirien ja viiden laitoksen tämän hetkisten suunnitelmien mukaan laitospaikkamäärän odotetaan vähenevän vuoden 2015 loppuun mennessä 800 asukkaalla, jonka jälkeen kehitysvammalaitoksissa on yhteensä 1 600 henkilöä. Vastaavasti pitkäaikaispaikat olisivat laskeneet noin 2 000:sta vasta noin 1 200 paikkaan. Tuolloin jäljellä olisi jäljellä vielä 15 laitosta (ks. *Liite 1. Yhteenveto erityishuoltopiirien ja vastaavien laitospaikkatilanteesta*).

Usean kyselyyn vastanneen laitoksen edustajan mukaan kehitysvammaisten laitoshoitoa tarvitaan jatkossakin, koska osa asukkaista ei heidän näkemyksensä mukaan selviä avohuollon palveluiden turvin. Keskeisimpiä näistä ryhmistä vastaajat pitivät vaikeasti monivammaisia ja haastavasti käyttäytyviä. Työryhmän jäsenet eivät jakaneet tätä näkemystä, vaan he korostivat, että myös monivammaisille ja haastavasti käyttäytyville kehitysvammaisille tulee kehittää avohuollon asumispalveluja heidän tarpeidensa mukaisesti. Esimerkiksi Iso-Britanniassa on kehitetty em. kohderyhmälle soveltuvia yksilöllisiä asumisen tukipalveluja. Ainostaan erittäin vaativaa ja laaja-alaista hoitoa tarvitsevien henkilöiden, joilla olisi ilman hoitoa hengenvaara tai vakava hyväksikäytön mahdollisuus, katsottiin laitoshoitoon tasoisten palvelujen piiriin kuuluviksi, silloinkin terveydenhuoltopalvelujen piirissä. Osa laitoksista tulee todennäköisesti erikoistumaan. Lyhytaikaisia paikkoja laitoksissa tarvitaan esimerkiksi kriisihoidon, kuntoutuksen ja arviointien takia. On kuitenkin selvää, että jäljelle jäävien paikkojen laatutasoa on ajanmukaistettava.

Erityishuoltopiireistä/kuntayhtymistä saatujen vastausten mukaan 15 laitosta tulisi vielä olemaan kehitysvammaisten käytössä vuoden 2015 jälkeen ilman erityisen vahvoja toimia erityishuoltopiirien/kuntayhtymien ja kuntien sekä valtiovaltan taholta. Tällöin niissä olisi vielä 2020-luvun alkupuolella 1200 laitoshoitopaikkaa, joista vähintään 700 on pitkäaikaispaikkaa. Laitoksia ylläpitävien tahojen arviot siitä, milloin laitoksissa on enää niitä kehitysvammaisia henkilöitä, joiden ei katsota selviävän avohuollon turvin, vaihtelevat paljon, kaukaisimpien arvioiden yltäessä vuosikymmenien 2020 ja 2030 paikkeille.

Lapsuudenkodissa asuvien kehitysvammaisten asumistarve

Kunnat, kuntayhtymät ja erityishuoltoapiirit mainitsivat vastauksissaan, että selkeää asuntojen tarvetta on lapsuudenkodista muuttojen takia. Suuremmilla paikkakunnilla on jonoja kehitysvammaisten asuntoihin ja toisaalta laitoksiin tulee uusia asukkaita. Selvitysmies Niemelä puolestaan arvioi lapsuudenkodeista ja vastaavista syistä itseensä asumiseen siirtymisestä aiheutuvan muuttotarpeen olevan 200–300 henkilöä vuodessa. Tätä tarvetta kasvattaa se, että kehitysvammaiset nuoret haluavat muuttaa aiemmin pois kotoaan sekä kehitysvammaisten henkilöiden vanhempien ikääntymisestä johtuva tarve, kun vanhemmat eivät enää pysty hoitamaan aikuista kehitysvammaista perheenjäsentään. On kuitenkin vaikea arvioida tätä tarvetta kovin tarkasti.

3.2

Alle 60-vuotiaat vaikeavammaiset ja muut henkilöt laitoksissa pitkäaikaishoidossa ja vanhusten tehostetussa palveluasumisessa

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) terveys- ja sosiaaliHILMOissa on tietoja alle 60-vuotiaiden henkilöiden osalta esimerkiksi erikoisaloittain eri hoitopaikoissa. Niiden perusteella ei ole mahdollista kuitenkaan päätellä kuinka moni henkilö heistä on vaikeavammaisen.

Sairaalat ja terveyskeskukset

Vuoden 2007 lopussa sairaaloissa ja terveyskeskuksissa oli 2 116 alle 60-vuotiaasta henkilöä pitkäaikaishoidon päätöksellä tai yli 90 vrk hoitajaksolla. 2000-luvun aikana näiden henkilöiden määrä on vähentynyt vajaalla 400 henkilöllä. Heistä

- 1 490 oli psykiatrian erikoisalalla
- 537 yleislääketieteen erikoisalalla
- 89 henkilöä mm. sisätautien, neurologian ja lastentautien mukaisella erikoisalalla.

Sairaloittain ja terveyskeskuksittain ei ilmennyt keskittymiä, kun tarkasteltiin sisätautien, lastentautien, neurologian ja yleislääketieteen erikoisaloilla hoidettuja alle 60-vuotiaita pitkäaikaissasiakkaita. Em. pitkäaikaissasiakkaita oli noin 30 sairaalassa ja tällöinkin pääsääntöisesti 1–5 henkilöä/sairaala. Terveyskeskustan osalta heitä oli hoidossa noin puolessa terveyskeskuksista ja tällöin luku vaihteli 5–9 henkilöstä alle viiteen henkilöön. Ainoastaan Helsingin, Tampereen, Kuopion, Espoon ja Lahden terveyskeskuksissa henkilöitä oli 10 tai enemmän.

Sairaaloihin ja terveyskeskuksiin tulleet ihmiset palasivat pääsääntöisesti sairaaloihin ja terveyskeskuksiin. Kotiin, kotihoitoon ja erityyppiseen palveluasumiseen päädyttiin sairaaloista ja terveyskeskuksista hieman useammin kuin mitä niistä tultiin.

Henkilökunnan mukaan tarkoituksenmukaisena hoitopaikkana em. henkilöiden kohdalla pidettiin

- 440 henkilölle joko sairaalaa tai terveyskeskusta
- 42 henkilölle vanhainkotiä ja 11 henkilölle kehitysvammalaitosta
- kodin ja kotihoidon piiriin kuuluviksi 37 henkilöä
- ympärivuorokautiseen palveluasumiseen 50 henkilöä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sairaaloissa ja terveyskeskuksissa pitkäaikaispaikoilla olevista alle 60-vuotiaista henkilöistä ainakin noin 200 henkilöä ovat epätarkoituksenmukaisessa paikassa. Taustalla on erilaisia syitä, kuten aktiivisen palvelusuunnittelun puutteita, tarvetta sosiaalityön vahvistamiseen sekä etenkin tarvetta sopivien asuntojen ja asumispalvelujen sekä itsenäistä asumista tukevien palvelujen sekä tukitoimien järjestämiseen.

Vanhainkodit ja vanhusten tehostettu palveluasuminen

Vuonna 2007 yhteensä 533 alle 60-vuotiaasta henkilöä oli pitkäaikaisasiakkaana (pitkäaikaishoidon päätös tai hoitoaika yli 90 vrk) vanhainkodeissa ja vanhusten tehostetussa palveluasumisessa. Heistä oli 216 vanhainkodeissa ja 317 tehostetussa palveluasumisessa.

Hoitoon tulon pääsyynä olivat:

- 278 henkilön kohdalla fyysiset syyt (itsestä huolehtimisen vajavuudet, liikkumiskyvyn vajavuudet ja muut fyysiset syyt)
- puheen, kuulon tai näön vajavuus 9 henkilöllä
- erilaisia psyykkis-sosiaalisia syitä 115 henkilöllä
- somaattisen sairauden tutkimus ja hoito 54 henkilöllä.

Henkilökunta piti vanhainkotia useassa tapauksessa myös tarkoituksenmukaisena hoitopaikkana siellä olleella alle 60-vuotiaalle henkilölle (175 henkilön kohdalla). Vanhusten tehostetussa palveluasumisessa olleen 155 henkilön kohdalla tarkoituksenmukaisena paikkana pidettiin kotia ilman säännöllisiä palveluja. Tässä on siis huomattava ristiriita nykytilanteen ja tarkoituksenmukaisena pidetyn ratkaisun välillä.

Vuonna 2007 alle 60-vuotiaiden henkilöiden päättäneille hoitajaksoille vanhainkoteihin ja vanhusten tehostettuihin palveluasumiseen tultiin useimmiten jostakin laitokseksi luokitellusta yksiköstä (sairaaloista, terveyskeskuksista, toisesta vanhainkodista, pieni osa tuli kuntoutuslaitoksesta tai jostain muusta laitoksesta). Toiseksi usein lähtöpaikka oli ei-ympärivuorokautiset asumispalvelut. Taustalla on todennäköisesti samoja ongelmia kuin sairaaloiden ja terveyskeskusten kohdalla ja tarpeita järjestää näiden henkilöiden asuminen ja heidän tarvitsemansa palvelut asianmukaisella tavalla.

Työn kuluessa haastateltiin viranhaltijoita muutamissa kunnissa, joissa näyttäisi olevan keskimääräistä enemmän epätarkoituksenmukaisia sijoituksia. Haastattelu kohdistettiin näiden kuntien terveydenhuollon sosiaalityöstä ja vanhustenhuollon sosiaalityöstä vastaaviin tahoihin. Haastatteluissa olivat mukana Helsinki, Espoo, Tampere, Kuopio, Lahti, Punkalaidun, Kotka, Mikkeli ja Kemijärvi. Näissä kunnissa palveluasunnoista ei niinkään ole puutetta, mutta osa henkilöistä ei sopeudu niihin. Heille tulisi kehittää heidän tarpeisiinsa sopivia asumispalveluja. Monivammaiset

(esimerkiksi henkilöt, joilla ADHD, asperger, aivovamma ja mielenterveysongelmia) ovat lähes joka kunnassa väliinputoajia. Myös päihdeongelmat ovat syy vanhainkodeissa asumiseen. Pitkäaikaissairaalahoidossa olevien alle 65-vuotiaiden tilannetta kunnissa pidettiin ongelmallisina, mutta heidän asumistaan vanhainkodeissa tai tehostetun palveluasumisen kohteissa ei sen sijaan nähty ongelmana. Yhdessä kunnassa todettiin, että vanhainkodeissa on muitakin kuin vanhuksia ja vanhainkodin nimen voisi muuttaa esim. sosiaalihuoltolaitokseksi.

3.3

Keskeisten toimijoiden hankesuunnitelmat kehitysvammaisten asumisessa

Kehitysvammaisten asumistarpeiden lisäksi työn kuluessa kartoitettiin keskeisten toimijoiden valmiuksia, erityisesti hankesuunnitelmia, vastata tunnistettuihin asumistarpeisiin.

Liitteessä 2. Yhteenveto kehitysvammaisten asuntohankkeiden suunnitelmista tiivistetään tiedot erityishuoltopiirien/kuntayhtymien, suurimpien kuntien ja muiden keskeisten toimijoiden tämän hetkistä suunnitelmista.

Erityishuoltopiirit/kuntayhtymät

Erityishuoltopiirien vastaukset vaihtelivat siten, että toisilla hankkeet oli jo tiedossa ja pitkälle suunniteltuja, kun taas toisilla oli alustavia hahmotelmia vuotuisista tarpeista. Vaihtelua esiintyi myös siinä, että osa erityishuoltopiireistä ilmoitti vain kuntayhtymän hankkeita ja osa myös yksittäisten kuntien hankkeita.

Parilla erityishuoltopiirillä, kuten Helsingin ja Uudenmaan ja Etelä-Hämeen (Eteva-kuntayhtymä) erityishuoltopiireillä, on hyvin tarkat ja aikataulutetut suunnitelmat laitoshoidon lopettamisesta. Helsingin tavoitteena on päästä tähän viimeistään vuonna 2017 ja Eteva-kuntayhtymän vuonna 2012. Kolmella erityishuoltopiirillä, Keski-Suomen, Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Karjalan, ei ole enää lainakaan laitospaikkoja, sen sijaan suunnitelmissa keskitytään kuntien uustuotanto- ja peruskorjaushankkeisiin.

Muutamilla erityishuoltopiireillä, joilla on vielä paljon laitospaikkoja, kuten Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi, ei ole suunnitelmia vaan lähinnä alustavia arvioita tarpeesta. Näiden vastausten mukaan laitoshoidon vähentäminen tulisi olemaan hidasta, ja kunnat vastaisivat suoraan hankesuunnitelmista. Rinnekoti-säätiöllä on puolestaan suunnitelmat kahdeksasta hankkeesta vuosina 2010–2014 eri puolilla Uttamaata, yhteensä näihin on suunniteltu 167 asuntoa. Osa näistä vastaa avohuollon asumispalvelujen asumistarpeeseen, sillä Rinnekodin laitoksen paikkamäärän arvioidaan laskevan vain 60 paikalla ohjelmakaudella eli 310 paikasta 250 paikkaan.

Tilanne eri puolella Suomea ja nämä vastaukset tuovat esiin sen, että laitospaikkojen vähentäminen on tapahtunut hyvin eri tavoin ja tahdissa eri puolella maata. Näyttää myös siltä, että ilman vahvoja toimia kuntien ja valtion taholta osassa maata laitospaikkojen vähentäminen tulisi edelleen olemaan kovin hidasta.

Saatujen vastausten perusteella hankkeita oli eri tavoin suunniteltu yhteensä noin 2 100 asunnolle ohjelmakaudella 2010–2015. Suunnitelmien perusteella vuotuinen tuotantomäärä on 350–500 asuntoa. Eriasteiset hankesuunnitelmat painottuvat tällä hetkellä vuosille 2010–2011, sillä vuosien 2012–2015 suunnitelmat eivät olleet vielä tiedossa tai olivat epätarkkoja.

Toisaalta kokonaiskuvan saamiseksi alueellisista tarpeista kuntien ja kuntayhtymien tulisi kehittää toimintatapoja koordinoita kehitysvammaisten määrällisiä ja laadullisia asumistarpeita ja hankesuunnitelmia esimerkiksi erityishuoltopiireittäin ottaen tässä huomioon kuitenkin tietosuojavaatimukset.

Esimerkkejä erityishuoltopiirien strategioista ja suunnitelmista

- Helsingin ehv: Kehittämissuunnitelma kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen järjestämiseksi (ASU), hyväksytty 2008
- Satakunnan shp: Antinkartanon kuntoutuskeskuksen palvelukotien kehittämisstrategia, päivitetty linjaukset 2007–2010
- Etelä-Pohjanmaan ehv: Eskoon palvelurakenteen muutos laitusrakenteesta palveluasumiseen ja lähipalveluiden tukemiseen – visio 2012, valmistuu 2009
- Kainuun maakunta -kuntayhtymä: Kainuun tavoitteisiin kytkeytyvät Kehitysvammaisten tukiliiton hanke Asuntoja asunnottomille (2008–2011) sekä Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Asumisen yksilölliset tukimallit -hanke (2008–2012)
- Lapin ehv: Asumispalvelustrategia 2008–2010, kuntayhtymän hallituksen hyväksymä
- Ruotsinkieliset (Kärkulla): Paloturvallisuushanke Tidsplan för installation av automatisk släckningsanordning 2009–2015.

Suurimmat kunnat

Valmistelun aikana lähetettiin kysely 20 suurimpaan kaupunkiin sekä Länsi-Turunmaan kaupunkiin. Viime mainittuun sen vuoksi, että saataisiin tietoa pienestä kuntaliitoskunnasta. Kyselyssä tiedusteltiin kehitysvammaisten asumistarpeista ja kuntien suunnitelmista vastata niihin. Kyselyyn vastasi 15 kuntaa. Kuntien vastaukset vaihtelivat siten, että toisilla hankkeet olivat jo tiedossa ja toisilla oli vasta arvioita vuotuisista tarpeista.

Saatujen vastausten perusteella kehitysvammaisille tarkoitettuja hankkeita oli eri tavoin suunniteltu 14 suuressa kunnassa¹ yhteensä yli 910 asunnolle ohjelmakaudella 2010–2015. Suunnitelmien perusteella vuotuinen tuotantomäärä näissä kaupungeissa on 150–300 asuntoa. Näissäkin suunnitelmat ja toteutusaikataulu painottuvat ohjelmakauden alkuvuosiin 2010–2012. Myöhemmille vuosille on alustavia suunnitelmia ja arvioita tarpeesta.

Myös muissa kaupungeissa ja pienemmissä kunnissa toteutetaan kehitysvammaisten asuntohankkeita. Esimerkiksi vuosien 2005–2008 ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustusta saaneissa hankkeissa oli kymmenkunta pienehkön kunnan kehitysvammaisille tarkoitettua uudistuotannon asuntohanketta.

1 Nämä kunnat ovat Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Jyväskylä, Kuopio, Kouvola, Pori, Lappeenranta, Hämeenlinna, Kotka, Salo ja Mikkeli.

ARA tekee vuosittain kunnille asuntomarkkinakyselyn. Vuonna 2007 kyselyssä² kartoitettiin ensi kertaa vammaisten ml. kehitysvammaisten asumistarvetta. Vastauksissaan kaikki kunnat eivät kuitenkaan eritelleet vammaisten asumista muusta asumisesta.

ARAN kyselyssä noin 60 kuntaa ilmoitti tehneensä suunnitelman vammaisten asunto-olojen kehittämiseksi. On huomattava, että läheskään kaikki kunnat eivät vastanneet tähän kohtaan. Vammaisille tarkoitettuja palveluasuntoja on koko maassa kuntien mukaan noin 6 300, joissa suurin osa, noin 5 000 asuntoa, on kehitysvammaisille. Vammaisten palveluasuntojen lisätarpeeksi kunnissa arvioitiin vajaat 2 500 asuntoa seuraavaan viiden vuoden aikana. Näistä suurin osa, lähes 1 800 asuntoa tarvittaisiin kehitysvammaisille. Tämä tarkoittaisi noin 360 palveluasuntoa vuodessa.

STM:n selvityshenkilön Niemelän arviossa, tarve noin 600 asuntoa vuosittain kehitysvammaisille, on otettu huomioon kaikenlaisten uusien asumisratkaisujen tarve, ei ainoastaan palveluasuntojen. Edellä olevien kyselyjen vastausten ja ARAn tietojen valossa tätä kokonaistarvetta voidaan pitää melko hyvin paikkansa pitävänä.

Muiden keskeisten toimijoiden suunnitelmia

Suurimpien toimijoiden hankesuunnitelmia on kuvattu *Liitteessä 2. Yhteenveto kehitysvammaisten asuntohankkeiden suunnitelmista*. Suurimmilla kehitysvammaisten asuntojen rakennuttajilla ja hankkijoilla³ on suunnitelmissa hankkeita, joihin tullaan hakemaan ARAn avustusta, arviolta yli 1 700 asunnon verran. Vastanneet keskeiset toimijat suunnittelevat hakevansa RAY:lta rahoitusta ohjelmakauden alkuvuosina alustavien arvioiden mukaan 350–400 asunnolle. Tässä on siis esimerkkejä joidenkin toimijoiden hankesuunnitelmista. Niistä puuttuu myös isoja toteuttajia, kuten Honkalampi-säätiö. Toisaalta suurimpien kuntien ja erityishuoltopiirin/kuntayhtymien hankesuunnitelmissa on osittain samoja suunnitelmia, jolloin luvuissa on päällekkäisiä tietoja. On myös joukko pienempiä toimijoita⁴, mutta kehitysvammaisten kannalta merkittäviä, joilla on suunnitelmissa joitakin hankkeita lähivuosina. Tämän lisäksi tulevat pienempien paikkakuntien yhdistykset ja alalla toimivat yritykset.

Kehitysvammaisten asumisen uustuotantohankkeiden tämänhetkinen suunnittelutilanne

Uustuotanto	Asuntojen lkm	–2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Erytyishuoltopiirit ja muut laitokset	2085	213	409	497	319	237	209	155
Helsinki (päällekkäinen tieto, ehj ja kunta)	-206	-14	-40	-102	-30	0	-20	0
Suurimmat kunnat	913	14	298	270	149	84	78	20
Keskeiset tuottajat yhteensä	1751	162	395	398	255	225	162	200
Yhteensä	4543	375	1062	1063	693	546	429	375

² Tiedot ovat ARA selvityksiä sarjassa 6/2008: Virpi Tiitinen, Pekka Pelvas, Erytisyryhmien asunnot ja asunnontarve – Kysely kunnille 2007.

³ Näitä ovat esimerkiksi Asumispalvelusäätiö ASPA, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, S-Asunnot Oy, Savon Vammaisasuntosäätiö SAVAS ja Uudenmaan Vammaispalvelut Oy.

⁴ Esimerkiksi Autismsäätiö, Käpytikka Ry/uusi yhdistys ja Avain-säätiö.

Edellä olevan taulukon luvuissa ovat mukana sekä nimettyjen hankkeiden asuntomäärät että muiden suunniteltujen hankkeiden asuntomäärät. Parempaa toteutusvalmiutta osoittavien, ns. nimettyjen hankkeiden osuus vuosien 2010–2011 asuntomäärästä on noin 600 asuntoa vuodessa. Hankkeissa, jotka 15.6.2009 olivat ARAssa varausvaiheessa, oli yhteensä 590 asuntoa kehitysvammaisille.

Verrattaessa alueellisesti laitoshoidon vähentämistarvetta ja alustavia hankesuunnitelmia näyttää siltä, että tarpeeseen vastaamisessa on selviä aukkoja, esimerkiksi Turun, Tampereen ja Oulun seudulla ei ole tarpeeseen nähden riittävästi hankkeita käynnistymässä. Myös Kymenlaaksossa, Lapissa ja ruotsinkielisillä alueilla (Kårkulla samkommunin alueella) on tarvetta nopeuttaa asuntohankkeiden suunnittelua ja toteutusta. Uudellamaalla on tosin paljon suunnitelmia, mutta asuntojen tarvekin on suuri johtuen erityisesti Helsingin erityishuoltopiirin laitospaikkojen lopettamis-suunnitelmista ja Rinnekodin suuresta koosta sekä alueen väestömäärästä.

Peruskorjaustarve

Toimijoilta kysyttiin hankesuunnitelmia perusparantamiseen liittyen. Kiinteistöjen perusparannus- ja korjaustarve vaihtelevat suuresti. Tarvetta laatutason nostamiseen on erityisesti paloturvallisuuden, esteettömyyden ja yksityisyyden osalta.

Palosammutusjärjestelmien asentaminen kiinteistöihin vuoteen 2015 mennessä edellyttää usein myös muita muutostöitä ja lisärakentamista. Vammaisten asuntohankkeissa turvallisuustason nostaminen on tarpeen, sillä luonteensa mukaisesti näissä hankkeissa asukkaiden kyky pelastautua itse on rajoittunut. Kiinteistöjen perusparannus koetaan ajankohtaiseksi laajennushankkeiden yhteydessä. Samoin hankittaessa tiloja olemassa olevasta asuntokannasta, tilat yleensä peruskorjataan tai muutoin kunnostetaan käyttäjilleen soveltuviksi.

Saatujen vastausten perusteella osa laitospaikoista tulee jatkossakin toimimaan vammaisten käytössä joko asumis- tai kuntoutustarkoituksessa. Erityishuoltopiireistä saatujen hankesuunnitelmien mukaan osa laitospaikoista muutetaan avohuollon asumiseksi (käyttötarkoituksen muutos). Kahden hengen huoneista luovutaan sitä mukaa kuin uusia palvelutalohankkeita valmistuu.

4 Avustukset kehitysvammaisten ja muiden vammaisten asuntojen rakentamiseen, peruskorjaamiseen ja hankintaan

Investointivaiheen avustuksia kehitysvammaisten ja muiden vammaisten asumisolojen parantamiseksi myöntävät Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) ja Raha-automaattiyhdistys (RAY). Molemmat myöntävät avustuksia tukiasumiseen. Samaan hankkeeseen voi saada avustuksen vain yhdeltä rahoittajalta. Palveluasumiseen avustuksia myöntää vain ARA, sillä RAY lopetti avustusten myöntämisen palvelutalohankkeille vuonna 2005. Avustus on tarkoitettu asuntojen rakentamiseen, peruskorjaamiseen ja hankintaan. Avustettavien asuntojen kohdalla kyseessä on vuokrasuhde, jossa vuokrat määräytyvät näiden kohteiden omakustannusvuokran mukaisesti, eikä vuokraan saa sisällyttää mitään palvelumaksuja tai vastaavia.

4.1

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen investointiavustukset vuosina 2005–2009

ARA on myöntänyt investointiavustuksia erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen vuodesta 2005. Avustus on sidoksissa korkotukilainaan, jolle ARA myöntää korkotukea.

Vuonna 2009 avustus on 110 miljoonaa euroa ja samaa rahoitusta on esitetty vuosille 2010–2013. Korkotuella ja avustuksilla arvioidaan tuettavan noin 2 500 asunnon rakentamista ja hankintaa sekä noin 3 200 asunnon korjaamista vuodessa. Vuotuinen avustusvaltuus on noussut huomattavasti vuodesta 2005, jolloin se oli 35 miljoonaa euroa.

ARAn kehitysvammaisten ja muiden vammaisten asumisen investointiavustukset vuosina 2005–2008 alueittain

a) Avustettujen uusien asuntojen lukumäärä ja myönnetyn avustuksen määrä

Kehitysvammaiset ml. autistit alueittain	uudistuotanto, asuntoa						uudistuotanto, 1000 euroa					
	2 005	2 006	2 007	2 008	6/2009	yht.	2 005	2 006	2 007	2 008	6/2009	yht.
PKS	25	10	20	33	18	106	1 070	710	1 450	2 240	1 080	6 550
PKS:n lähialue			12	18	17	47			610	1 160	960	2 730
Turun seutu		32				32		1 360				1 360
Tampereen seutu			12	6		18			700	350		1 050
Jyväskylän seutu			18	28		46			370	970		1 350
Oulun seutu		12	30	18	15	75		470	830	730	800	2 830
Kuopion seutu					15	15					900	900
Kavukeskukset yht.	25	54	92	103	65	339	1 070	2 540	3 960	5 460	3 740	16 770
Muu maa	22	109	70	160	101	462	650	3 970	2 930	7 170	5 700	20 410
yht. (kv + autistit)	47	163	162	263	166	801	1 720	6 510	6 890	12 620	9 440	37 180
yht. (muut vammaiset)	0	42	101	161	71	375	0	1 810	4 010	10 980	3 420	20 220
Kaikki yhteensä	47	205	263	424	237	1 176	1 720	8 320	10 900	23 600	12 860	57 400

b) Avustettujen perusparannettujen asuntojen lukumäärä ja myönnetyn avustuksen määrä

Alue	perusparannus, asuntoa						perusparannus, 1000 euroa					
	2 005	2 006	2 007	2 008	6/2009	yht.	2 005	2 006	2 007	2 008	6/2009	yht.
PKS												
PKS:n lähialue												
Turun seutu												
Tampereen seutu												
Jyväskylän seutu		23		12		35		130		20		150
Oulun seutu												
Kuopion seutu												
Kavukeskukset yht.		23		12		35		130		20		150
Muu maa	19	77	9	9	32	146	340	1 210	150	90	1 190	2 970
yht. (kv + autistit)	19	100	9	21	32	181	340	1 340	150	110	1 190	3 120
yht. (muut vammaiset)	0	0	21	18	0	39	0	0	500	380	0	890
Kaikki yhteensä	19	100	30	39	32	220	340	1 340	650	490	1 190	4 010

Kehitysvammaisille tarkoitettujen asuntohankkeiden rahoitus on kasvanut voimakkaasti, sillä vuonna 2005 se oli alle 2 miljoonaa euroa ja viime vuonna 12,7 miljoonaa euroa. Kehitysvammaisten asuntojen osuus koko investointiavustuksen määrästä on vaihdellut 6–17 % välillä vuosina 2005–2008.

Avustusmäärät asuntoina (tilanne 15.6.2009)

Avustettuja erityisryhmien uudisasuntoja on vuosina 2005–2009 ollut yhteensä 7 150 asuntoa. Näille hankkeille on myönnetty yhteensä 182 miljoonaa euroa avustusta. Kehitysvammaisten uudisasuntoja on avustettu 801 asuntoa ja näihin hankkeisiin on osoitettu noin 37 miljoonaa euroa.

Vastaavasti avustettuja, perusparannettuja erityisryhmien asuntoja on vuosina 2005–2009 ollut yhteensä 5 200 asuntoa. Näille hankkeille on myönnetty yhteensä 50 miljoonaa euroa avustusta. Kehitysvammaisten asuntojen perusparantamista on avustettu 181 asuntoa noin 3 miljoonalla eurolla.

Vuonna 2009 ARAn investointiavustusta on kesäkuun puoliväliin mennessä haettu 781 kehitysvammaisen asunnolle. Näistä 593 asuntoa eli 76 prosenttia sai ehdollisen avustusvarauksen. Avustushakemuksia muiden vammaisten osalta on tullut 177 asunnon rakentamista varten. Näistä 116 asuntoa eli 66 prosenttia sai ehdollisen avustusvarauksen.

Avustetuista kehitysvammaisten asunnoista vajaa puolet sijaitsee kasvukeskuksissa. Kasvukeskusalueisiin luetaan pääkaupunkiseutu, pääkaupunkiseudun lähialue, Turun seutu, Tampereen seutu, Jyväskylän seutu, Kuopion seutu ja Oulun seutu. Avustuksia ovat saaneet erityisesti pääkaupunkiseutu ja sen lähialue sekä Oulun seutu.

Tuen määrä ja kriteerit

Tukiluokkia on nykyisin neljä ja niitä vastaavat enimmäisavustusosuudet ovat 10–50 %. Kehitysvammaisille ja muille vammaisille tarkoitetut hankkeet ovat pääsääntöisesti kuuluneet tukiluokkiin 2. ja 3. Tukiluokassa 2. avustus on enintään 25 %, tähän ryhmään kuuluvien asuminen edellyttää tavanomaista enemmän tukipalveluita. Tukiluokassa 3, jossa avustus enintään 40 %, asuminen edellyttää lisäksi erityisiä tila- tai varusteratkaisuja.

Hakemusten arvioinnissa tarkastellaan hankkeiden toteutuskelpoisuutta, rakentamiskelpoisuutta ja tarpeellisuutta. Toteutuskelpoisuus edellyttää vähintään, että hankkeella on kunnan puolto eikä sillä avustuksen jälkeen arvioida olevan poikkeuksellista luottoriskiä. Rakentamiskelpoisuus edellyttää vähintään, että hanke on riittävässä valmiudessa mm. kaavan osalta, asumiskustannukset ja hankinta-arvo ovat kohtuulliset ja että asuinrakennus ja siinä olevat asunnot soveltuvat kyseisten erityisryhmien käyttöön. Erityisryhmään kuuluvilla tulee olla myös pitkäaikaista asunnon tarvetta paikkakunnalla. Hankkeen tulee olla taloudellisesti ja toiminnallisesti perusteltu.

Hankkeet priorisoidaan ympäristöministeriön ohjauskirjeen perusteella, mikäli kriteerit täyttävien hakijoiden määrä ylittää avustusvaltuuden. Ministeriön ohjauskirjeet noudattavat hallitusohjelmaa ja sen pohjalta laadittua asuntopoliittista ohjelmaa. Vuonna 2009 kohderyhmistä tärkeimpiä ovat pitkäaikaisasunnottomien hankkeet ja kehitysvammaisten hankkeet ovat toisena. Alueista tärkeimpänä on pidetty Helsingin aiesopimuskuntia ja sen jälkeen kasvavia seutuja.

Ohjeet tuen hakijoille ja kunnille löytyvät verkkosivuilta: www.ara.fi > ohjeet ja lomakkeet > ohjeet kunnille ja asuntojen tuottajille.

Raha-automaattiyhdistyksen investointiavustukset vuosina 2005–2009

Raha-automaattiyhdistys (RAY) jakoi helmikuussa 2009 avustuksia sosiaali- ja terveysalan järjestöille yhteensä noin 300 miljoonaa euroa. Tästä avustussummasta kohdentui 30 miljoonaa euroa järjestöjen tukiasuntoinvestointeihin. Avustuksia myönnettiin noin 550 asunnon hankintaan tai rakentamiseen. Asunnot olivat yksittäisiä, olemassa olevasta asuntokannasta hankittuja asuntoja. Viiden järjestön kautta kohdennettiin avustuksia noin 80 asunnon hankintaan kehitysvammaisille. Asuntohankinnat jakaantuivat pääosin etelä- ja keskiosiin maata.

RAY:n rahoitus järjestöjen kehitysvammaisten palvelu- ja tukiasuntoihin vuosina 2005–2009

Vuosi	Avustusmäärä (m€)	Asuntojen lkm
2005	6,4	420
2006	4,6	75
2007	2,8	55
2008	6,1	90
2009	4,9	80
Yhteensä	24,8	720

Vuonna 2005 asunnoista suurin osa oli järjestöjen uudisrakennuskohteita. Kohteet olivat pääosin palveluasuntoja. Vuonna 2005 RAY lopetti palveluasuntojen avustamisen ja avustustoiminta tältä osin siirtyi ARAlle. RAY avustaa edelleen 30 %:lla tukiasuntoja, jotka voivat olla uudisrakentamista tai hankintaa suunnitteilla tai rakenteilla olevasta asuntokannasta. RAY ei avusta tontin hankintakustannuksia.

Vuodesta 2005 RAY:n kehitysvammaisten asuntojen avustaminen on painottunut tukiasuntojen hankintaan olemassa olevasta asuntokannasta. RAY on avustanut näitä hankintoja 70 prosentilla. Avustusprosentti tulee vuonna 2010 laskemaan 50 %:iin olemassa olevasta asuntokannasta hankittavien tukiasuntojen kohdalla.

RAY on rahoittanut järjestöjen kehitysvammaisten palvelu- ja tukiasuntoja vuosina 2005–2009 yhteensä 24,8 miljoonalla eurolla. Avustus on kohdistunut 720 asunnolle. Luvuissa ovat mukana kaikki ne kehitysvammaisten asunnot, joita kyseisenä vuonna on rahoitettu. Asunnot ovat kuitenkin voineet saada ensimmäisen avustuspäätöksen jo aiemmin, koska RAY:n investointiavustus uudistushankkeille jaksottuu usealle vuodelle.

Avustuskriteerit

RAY avustaa tulevaisuudessa 50 % tukiasuntojen hankinnasta olemassa olevasta asuntokannasta. Hyväksyttävänä enimmäishankintahintana käytetään Tilastokeskuksen neljännesvuosittain julkaisemaa taulukkoa Vanhojen asuntojen neliöhinnat huoneluvun ja talotyypin mukaan.

RAY avustaa 30 % tukiasuntojen hankintaa suunnitteilla tai rakenteilla olevasta uudisrakennuskannasta. Näissä sosiaali- ja tekniikkaa, jonka hinta on eriytetty hankintahinnasta, voidaan avustaa 70 %. Kustannuksena, jonka mukaan enimmäisavustusmäärä lasketaan, käytetään ARAn ja RAY:n uudisrakentamisen yksikkökustannusta (€/asm²).

Tukiasunnot on tarkoitettu esteetöntä asumista tarvitseville, erityisen tuen tarpeessa oleville ryhmille. RAY ei rahoita erillisiä palvelutiloja. Tukiasuntojen rakennuttajana ja omistajana oleva yhteisö ei voi laajentaa mahdollista omaa ostopalvelusopimustaan kunnan kanssa koskemaan näissä asunnoissa asuvia asukkaita. Avustusta saava yhteisö ei voi periä muita maksuja kuin huoneenvuokralain mukaisia vuokria. Tuen avulla vuokrataso pidetään normaalitasoa alempana. Asukkaat valitsevat itse palveluntuottajansa. Palveluita koordinoi avustusta saava yhdistys.

Asumisoikeusasunnot

RAY voi avustaa järjestöjen asumisoikeusasuntojen hankintaa tai rakentamista, silloin kun kyseessä ovat tukiasunnot. RAY avustaa asunnon rakentamis- tai hankintahintaa 30 % ja asuntojen sosiaali- ja tekniikkaa 70 %. Asukas maksaa asumisoikeusmaksuna 10–20 % asunnon hinnasta.

Hakuohjeet löytyvät verkkosivuilta: www.ray.fi.

4.3

ARAn investointiavustukset laitoshoidon vähentämisessä

Vuosina 2005–2007 ARAn avustuksen erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi sai yhteensä 34 kehitysvammaisille tai muille vammaisille tarkoitettua asumishanketta. Näistä valmistuneista kohteista, joihin asukkaat olivat jo muuttaneet, selvitettiin palautetietona mm. miten avustuksilla vähennettiin laitoshoidon tarvetta, kohdistuiko avustus niille, joilla on muita heikommalla asumisen edellytykset ja vastasivatko tuotetut asunnot asukkaiden tarpeita ja toiveita. Vastausprosentti oli yli 50 %. Vastanneiden kohteissa oli yhteensä 305 asukasta.

Kaikki vammaishankkeet, joista saatiin vastaukset, olivat valmistuneet ja otettu käyttöön vuosina 2006–2008. Asukkaat muuttivat asuntokohteeseen eri paikoista, vammaisista yli puolet tuli laitoksista tai toisesta palvelutalosta.

Avustuksilla on pystytty tukemaan kehitysvammaisten ja muiden vaikeasti vammaisten itsenäistymistä. Merkittävä osa eli lähes kolmannes kehitysvammaisista oli tullut asuntokohteeseen lapsuudenkodistaan, missä he olivat asuneet vanhempiensa luona.

Asuntokohteisiin muuttaneet tulivat:

a) laitoksesta	47 asukasta (19 %)
b) toisesta palvelutalosta/ryhmäkodista	81 asukasta (32 %)
c) vanhempien luota kotoa (pitkään täysi-ikäisenä)	45 asukasta (18 %)
d) vanhempien luota kotoa (vasta täysi-ikänsä saavuttaneita)	24 asukasta (9 %)
e) aiemmin itsenäisesti kotona asuneita	56 asukasta (22 %)
f) tietoa ei saatu	52 asukkaasta.

Tiedot osoittavat sen, että avustukset ovat kohdistuneet niille, joilla on muita heikommia asumisen edellytykset. Avustuskohhteisiin muuttaneista vammaisista pääosa oli yhden autettavia. 84 prosenttia asukkaista oli yhden tai kahden autettavia.

Muuttaneiden avun tarve:

a) täysin itsenäisesti asuvia	48 henkilöä (16 %)
b) yhden autettavia	216 henkilöä (71 %)
c) kahden autettavia	41 henkilöä (13 %).

4.4

Haasteita ja kehittämisohdotuksia kehitysvammaisten asuntohankkeiden toteutuksessa

Hankesuunnitelmien ohella erityishuoltopiireiltä, suurimmilta kunnilta ja toimijoilta kysyttiin laitoshoidon vähentämiseen ja asumisratkaisujen tuottamiseen liittyviä haasteita ja kehittämisohdotuksia. Haasteiksi koettiin rakentamiseen liittyvien kysymysten lisäksi mm. palvelutuotantoon, henkilöresursseihin ja talouteen liittyviä asioita. Seuraavassa tarkastellaan erityisryhmien, ja etenkin kehitysvammaisille tarkoitettujen asuntojen rakentamista. Tässä on otettu huomioon myös ARAn palvelujärjestelmästä saatuja tuloksia. Erityisryhmien asuntorakentamiseen liittyvät kehittämisohdotukset koskivat kaavoitusta, kuntien yhteistyötä, viranomaismääräyksiä, hankesuunnitteluosaamista ja muunneltavuutta.

Kaavoitus- ja tonttipolitiikassa tulisi ottaa huomioon aiempaa paremmin kunnan sosiaalitoimen tarpeet erityisryhmien asumisen osalta. Erityisryhmille soveltuvia tontteja on varattava kohtuullisen läheltä palveluita. Sosiaalisuus ja omatoiminen liikkuminen tulee mahdollistaa. Kaavamerkinnöissä tulee olla joustavuutta siten, että erilaiset asumisratkaisut ovat mahdollisia ilman kaavamuutosta. Kaavamerkintä Ys tai vastaava mahdollistaisi hankkeiden tehokkaan läpiviennin. Vaikka tontti löytyisi sopivalta paikalta, kunta saattaa edellyttää sen maksimirakentamista, joka on usein ristiriidassa asumisyksiköiden laajuustavoitteiden kanssa. Lisäksi jo kaavoitettu tontti saattaa estää esimerkiksi kymmenen asukkaan tilojen rakentamisen yhteen tasoon. Kahden tason ratkaisu vaikeuttaa toimintaa, ja yksikön sisäinen hissi pienessä kohteessa on liian suuri kustannustekijä. Kuntien tulisikin ennakoida kaavoituksessa hyvissä ajoin kehitysvammaisten asuntokohteiden sijoittelu, jotta hankkeiden toteutukseen ei tulisi pitkiä viiveitä.

Kuntien yhteistyön haasteet viivästyttävät asumisratkaisujen kehittämistä ja hankkeiden toteuttamista. Epäselvää saattaa olla esimerkiksi se, ryhtyykö hankkeeseen

yhteistoiminta-alue/kuntayhtymä vai yksittäinen kunta. Kuntien yhteistoimintaa tarvitaan erityisesti silloin kun yhdessä kunnassa ei ole tarpeeksi asukkaita suunniteltuun yksikköön. Paitsi kuntarajat niin myös kielierot saattavat aiheuttaa tämän kaltaisen haasteen. Lisäksi yhteistoimintaa kaivattiin kilpailujen järjestämisessä.

Viranomaismääräykset ja niiden tulkinnat koettiin osin ristiriitaisiksi ja rakennushankkeiden kustannuksia lisääviksi. Erityisryhmien asuntorakentaminen kohtaa samat haasteet kuin muukin asuntorakentaminen, mutta näiden lisäksi uusia reuna-ehtoja tulee mm. työsuojelupiireiltä, terveysviranomaisilta ja palo- ja pelastustoimelta. ARAn suunnitteluohjaus saattaa olla ristiriidassa muiden viranomaistavoitteiden kanssa, esimerkiksi keittiösuunnittelun osalta. Viranomaistahojen ohella tulee ottaa huomioon käyttäjien tarpeita ja toiveita. Asukkaiden lisäksi käyttäjiin kuuluvat omaiset sekä henkilökunta ja muut palveluntuottajat.

Suunnitteluosaaminen on haasteellista sekä hankesuunnittelun että rakennussuunnittelun tasolla. Hankesuunnittelun perustana tulisi olla uuden, ei-laitosmaisen toimintatavan mallintaminen. Hankesuunnitteluun liittyvä tavoitteiden määrittely ja siihen liittyvä osaamistaso on koettu puutteelliseksi. Kuntayhtymissäkään ei välttämättä ole sitä rakennuttamisosaamista mitä erityisryhmien asuminen edellyttää. Kehitysvammaisten henkilöiden hahmottamista ja kuntoutusta tukevaa suunnittelua tulisi kehittää. Asuntosuunnittelun lisäksi on otettava huomioon se, että kyseessä on myös työpaikka ergonomia- ja turvallisuusvaatimuksineen. Ulkotilat ja erilaiset liittymät lähiympäristöön tulisi suunnitella ottaen huomioon asukkaiden kuntoutus- ja turvallisuustavoitteet.

Rakennukset on tarkoitettu pitkäaikaiseen asuinkäyttöön, siksi tilat tulisi suunnitella siten, että ne soveltuvat erilaisille asukkaille ja tarvittaessa muuntuvat moneen käyttöön. Rakennustasolla voidaan pohtia, onko palvelutalo muutettavissa tavalliseksi vuokrataloksi. Ryhmäkodin osalta voi tarkastella, onko ryhmäkoti muutettavissa erillisasunnoiksi. Ryhmäkodissa olevan huoneen puolestaan tulee muuntua erilaisille ja erikuntoisille asukkaille. Rakennuksen elinkaaren lisäksi on otettava huomioon yksilön elinkaari: tavoitteena on mahdollistaa asukkaan kuntoutuminen ja yksilöllinen elämä, mutta toisaalta on varauduttava asukkaan kunnon heikkenemiseen. Suunnitteluratkaisussa näihin vaikuttavat erityisesti sijainti sekä rakennuksen runkosityvyys ja tilojen mitoitus.

5 Asumisratkaisuja

Kehitysvammaisten asuminen voidaan järjestää yleisenä palveluna sosiaalihuoltolain perusteella tai erityispalveluna kehitysvammalain tai vammaispalvelulain perusteella. Kehitysvammalain perusteella asuminen on useimmiten järjestetty ryhmäasumisenä, vaikka asuminen olisi mahdollista järjestää myös yksilöllisesti. Pääsääntöisesti kehitysvammaiset henkilöt asuvat asumisyksiköissä, joissa asuminen sekä tarvittavat palvelut liittyvät kiinteästi toisiinsa. Vuonna 2007 yksiköissä, joissa henkilökunta oli läsnä ympäri vuorokauden, asui 5 700 kehitysvammaista henkilöä (ent. autettu asuminen). 2 590 kehitysvammaista asui yksiköissä, joissa henkilökuntaa ei ollut öisin (ent. ohjattu asuminen). Yksilöllisempää asumista sekä edellä mainittua kevyempää apua ja tukea arkeensa sai 1 760 tukiasumisen piirissä ollutta vammaista henkilöä.

Vammaispalvelulain mukaisen vaikeavammaisten palveluasumisen piirissä oli vuonna 2007 yhteensä 3 375 ja henkilökohtaisen avustajatoiminnan piirissä 5 034 vaikeavammaista henkilöä. Näistä vähäinen osa oli kehitysvammaisista. Palveluasuminen voidaan järjestää myös vaikeavammaisen henkilön kotona sinne järjestettävien palvelujen avulla.

Syyskuun 2009 alusta vammaispalvelulaki on ensisijainen suhteessa kehitysvammalakiin. Samalla muutoksella korostetaan palvelujen suunnittelua ja lisätään henkilökohtaista apua vaikeavammaisten palveluna. Tämä luo uusia mahdollisuuksia myös kehitysvammaisten asumisen ja palvelujen järjestämiseen tulevaisuudessa.

Asuntolainsäädännössä ei eritellä asumismuotoja asukkaan tuki- tai palvelutarpeen mukaisesti. Laissa avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi todetaan, että avustuksen myöntämisen tavoitteena on lisätä erityisryhmiin kuuluvien asumistarpeisiin soveltuvien ja asumiskustannuksiltaan kohtuullisten vuokra-asuntojen tarjontaa heidän asunto-olojensa parantamiseksi.

Avustusta voidaan myöntää asuntohankkeeseen sellaista erityistä tukea tarvitsevaa asukasryhmää varten, jonka:

- 1) asunto-olot ovat huonot ja tulot poikkeuksellisen pienet;
- 2) asuminen edellyttää tavanomaista enemmän tukipalveluita;
- 3) asunto-olojen järjestäminen edellyttää 2 kohdassa tarkoitettujen tukipalveluiden lisäksi merkittävästi erityisiä tila- tai varusteratkaisuja asuinrakennukseen tai asuntoon; tai
- 4) asunto-olojen järjestäminen edellyttää 3 kohdassa tarkoitettuja olosuhteita ja lisäksi päihde-, mielenterveys- tai muista vastaavista ongelmista on aiheutunut pitkään jatkunutta asunnottomuutta.

Käytännössä asuntohallinnossa käytetään em. lain soveltamisessa käsitteitä palveluasuminen ja tukiasuminen. Se, millaisin ratkaisuin tuki- ja palveluasumisen toteutetaan, vaihtelee. Ratkaisu voi muodostua ryhmäasunnoista, asuntoryhmästä ja yksittäisistä asunnoista.

Ryhmäasunto on asunto asumisyksikössä, joka voi olla erillinen asuinrakennus tai osa muuta asuinrakennusta, kuten kerrostaloa, johon on toteutettu ryhmämuotoista asumista. Kullakin asukkaalla on oma asuintila ja niiden lisäksi asumisyksikköön kuuluvat asukkaiden arkea tukevat yhteiset tilat. Ryhmäasunnon asuintilat ovat kiinteässä yhteydessä yhteistiloihin. Asumisyksikössä on henkilökunta paikalla päivisin tai ympäri vuorokauden.

Asuntoryhmä käsitetään muutaman asunnon, kuten yksiöiden tai kaksioiden ryhmäksi, jolla on yhteistilat välittömässä läheisyydessään tai aivan lähistöllä. Asukkailla on omat erilliset asuntonsa, mutta ryhmään kuuluvat myös yhteiset tilat ja asumisen ryhmämuotoisuus voi vaihdella. Asuntoryhmässä henkilökunta on paikalla päivisin tai ympäri vuorokauden.

Erillinen asunto voi olla yksiö, kaksio tai kolmio, joka sijaitsee tavallisen asutuksen lomassa. Erillisen asunnon yhteydessä ei ole yhteistiloja. Asumiseen ei kuulu henkilökuntaa, mutta asukkaalla tai saman huoneiston jakavilla avio/avokumppaneilla tai ystävillä on mahdollisesti apunaan henkilökohtainen avustaja tai tukihenkilö, joka käy hänen luonaan, tai hän saa tarvitsemansa tukipalvelut ulkopuolelta.

TKK/Soteran (2007) Parempaan kehitysvammaisten asumiseen – Viiden asumisyksikön arviointihankkeessa tutkittiin 2000-luvun alussa rakennettuja kehitysvammaisten asumisyksiköitä tarkastelemalla niiden suunnitteluratkaisuja ja toteutusta sekä arvioimalla niiden toimivuutta asukkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Myös tässä hankkeessa tuli esille se, että erilaisia asumisratkaisuja tarvitaan, jotta asukkaiden yksilöllisiä vaatimuksia voidaan toteuttaa. Ryhmämuotoisissa asumisratkaisuisakin asukkailla on oltava riittävän paljon yksityistä asuintilaa sekä vain asukkaiden käytössä olevia yhteisiä tiloja. Erillisten, tavallisessa asuntokannassa sijaitsevien asuntojen kohdalla tulee varmistua siitä, että asunnon lähiympäristö tukee asukkaan itsenäistä suoriutumista riittävästi. Tutkimuksessa kartoitettiin lisäksi asunnon ja kodin merkitystä. Koti on myös kehitysvammaisille henkilöille tavallinen asunto, paikka, jossa saa olla itsenäisesti ja jossa on riittävä yksityisyys. Asukkaiden mielestä kodissa tulee olla mahdollisuus omiin harrastuksiin ja puuhailuun, ja sitä voisi sisustaa ja kalustaa haluamallaan tavalla.

Kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla on tarvetta myös yhä yksilöllisempään asumiseen. Keskustelussa on alettu käyttää käsitettä tuettu elämä, jossa asuntoa ja tarvittavia palveluja tarkastellaan erillisinä asioina. Kun nämä pidetään erillään, ratkaisujen joustavuus kasvaa. Jos asumisratkaisun valinta ei ole sidottu tietyn tyyppisen tuen ja avun tarpeeseen, yksilöllä on enemmän asumisen vaihtoehtoja. Vuokra-, osaomistus- tai omistussuhde vahvistaa myös kehitysvammaisen henkilön itsemääräämistä ja oikeusturvaa.

Integroidut ratkaisut, jossa kehitysvammaisten asunnot sijaitsevat esimerkiksi tavallisessa uudessa vuokra-asuntokohteessa, ovat suunta normaaliin asumiseen myös kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla. Tätä suuntaa tukee myös heille osoitetut yksittäiset asunnot tavallisessa vuokra-asuntokannassa.

Myös asumisen ja palvelujen rahoittamiseen tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja ja joustavuutta. Esimerkiksi Iso-Britanniassa, Hollannissa ja Tanskassa on käytössä yhteiskunnan rahoittama ns. henkilökohtainen budjetti vammaisten ja vanhusten kohdalla heidän tarvitsemiensa palvelujen ja tuen rahoittamiseen. Tämä seuraa henkilön mukana asumisratkaisusta riippumatta. Henkilökohtainen budjetointi vahvistaa vammaisen henkilön päätöksentekoa palvelusuunnittelussa. Sen lähtökohtana on huolellinen henkilön tuen tarpeen arviointi ja yksilökeskeinen palvelujen suunnittelu.

6 Näkökulmia laitoshoidon vähentämiseen

Kuntien päätösvallassa on se, kuinka kehitysvammaisten ja muiden vaikeasti vammaisten asuminen ja siihen liittyvät palvelut järjestetään. Vaihtoehtoja voivat olla, että kunta järjestää itse asunnot ja palvelut tai hankkii ne ostopalveluina, jolloin asunnot ja palvelut tuottaa erityishuoltopiiri, muu kuntayhtymä, säätiö/yhdistys tai yritys. Asumisen ja palvelujen eriyttäminen mahdollistaa palvelujen laajempaa kilpailuttamista.

Erityishuoltopiireistä ja suurimmista kunnista saatujen palautteiden mukaan esiin nousee kolme keskeistä asukasryhmää, joiden asumisen ja tuen järjestäminen avohuollossa on erityisen haasteellista. Nämä ryhmät ovat vaikeasti monivammaiset henkilöt, vaikeasti autistiset ja haastavasti käyttäytyvät henkilöt. Vastauksissa esitetään, että laitoshoidon tasoiset ratkaisut tulevat todennäköisesti osin säilymään. Työryhmä korostaa erilaisten avohuollon asumis- ja hoitoratkaisujen kartoittamista ja kehittämistä myös niiden kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla, joilla on vaativia ja monitahoisia tuen ja avun tarpeita. Lyhytaikaiskuntoutus- ja kriisivalmiuspaikkojen tarvetta on jossain määrin tulevaisuudessakin. Joka tapauksessa asumisen ja elämän laatutasoa laitoshoidon ratkaisuissakin tulee nostaa esimerkiksi tarjoamalla yhden hengen huoneita, joissa on oma kylpyhuone.

Niemelän ja Brandtin (toim. 2007) arvion mukaan välttämätön laitoshoitopaikkojen tarve olisi vain noin 150–180 paikkaa tämän hetkisen 2 400 paikan sijaan. Niitä tarvitsevat jatkuvaa sairaalahoitoa vaativat vaikeasti sairaat vaikea- ja monivammaiset lapset ja nuoret, joita he arvioivat olevan enimmillään 50 henkilöä. Myös hyvin vaikeista ja poikkeuksellisista psyykkisistä sairauksista tai käyttäytymisongelmista kärsivät henkilöt ja vaarallisia rikoksia tehneet kehitysvammaiset tarvitsevat laitoshoidoa.

Laitoshoidon vähentäminen tulisi toteuttaa suunnitelmallisesti ja riittävän nopeasti. Kunnille kaksinkertaisten rakenteiden rahoittaminen on kestävämpiä, siksi laitoshoidon ja avopalvelujen ja asumisen suhdetta tuleekin tarkastella kokonaisuutena. Tässä keskeinen näkökulma on se, miten laitoshoidon vähentäminen hoidetaan sekä taloudellisesti ja toiminnallisesti kestävästi yhtä lailla kuin asukkaiden ja henkilökunnan kannalta inhimillisesti. Jäljelle jäävien laitoshoidon tasoisten ratkaisujen kohdalla tarvitaan myös innovatiivisuutta, jotta tarpeisiin hyvin vastaavia osaamis/toimintakeskuksia saadaan aikaan. Näissä rakenteellisissa ratkaisuissa tarvitaan selkeitä päätöksiä, mihin kukin jäljelle jäävä yksikkö tulee sijoittumaan ja erikoistumaan ja miten se kehittää osaamistaan. Työryhmän näkemyksen mukaan vuonna 2015 tavoitteena tulisi olla 4–5 erikoistunutta laitosta tai toimintayksikköä.

Kehitysvammaisten muuttaminen laitoshoidosta avohuollon asumispalvelujen piiriin vaikuttaa kuntatalouteen. Vaikka yhteiskunnan kustannukset eivät muuttuisi, kunnat hyötyvät Kansaneläkelaitoksen kasvavasta panoksesta. Laitospaikkojen vähentäminen on kuitenkin tehtävä hallitusti, sillä kuntien nopeat ja ennakoimattomat toimet saattavat nostaa erityishuoltopiirien yksikköhinnat huomattavaan nousuun. Kunnan toimien vaikutukset kannattaa arvioida yhdessä sen kuntayhtymän kanssa, jonka kustannuksista se osaltaan vastaa.

Kumpulainen (2008) arvioi kuuden suurimman kaupungin kehitysvammahuollon palveluja ja kustannuksia vuodelta 2007. Helsingin, Espoon, Vantaan, Turun, Tampereen ja Oulun kaupungeissa kehitysvammaisten laitoshoidon nettokustannukset olivat yhteensä 51,9 milj. euroa. Asiakasta kohden kustannukset olivat vuodessa keskimäärin 41 299 euroa ja käyttöpäivää kohden 186 euroa. Tämä vaihteli Turun 172 eurosta Helsingin 200 euroon. Autetun asumisen, jossa henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden, keskimääräiset kustannukset vuonna 2007 olivat 112 euroa päivää kohti, vaihdellen Tampereen 89 eurosta Espoon 126 euroon. Asumiskustannusten vaihteluihin vaikuttavat asukkaan hoidon ja huolenpidon tarve sekä palvelutuottajien erilaiset käytännöt.

Kehitysvammaisen ihmisen muuttaessa laitoksesta avopalveluiden piiriin, hänen taloutensa rakenne muuttuu. Aikaisemmin yhden maksajan (kunnan) tilalle tulee monimutkaisempi tulojen ja menojen järjestelmä. Kunnan ohella rahoittajaksi tulee Kansaneläkelaitos, joka eläkkeen lisäksi maksaa eläkkeensaajien asumistukea, hoitotukea ja mahdollista kuntouttamisrahaa. Myös kustannuksiin liittyvä päätöksenteko siirtyy laitokselta kehitysvammaiselle ja hänen edunvalvojalleen. Pelto-Huikon, Kaakisen ja Ohtosen (2008) arvion mukaan hallinnollinen muutos ei juuri vaikuta kokonaiskustannuksiin.

Pelto-Huikon, Kaakisen ja Ohtosen tekemässä em. "Saattaen muutettava" – Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttaminen -seurantareportissa (2008) arvioitiin laitoshoidon hajauttamisen ja siihen liittyvien muuttoprosessien kokemuksia Keski-Suomessa ja Satakunnassa. Keskeiset johtopäätökset ovat seuraavanlaisia. Kehitysvammaisten ihmisten muuttaminen laitoksesta on prosessi, joka koettelee heitä itseään, heidän omaisiaan sekä laitoksissa työskenteleviä työntekijöitä. Muuttoprosessin keskeisimmät ongelmat liittyvät tiedottamisongelmiin, vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyyteen sekä tiukkaan muuttoaikatauluun, joka johtaa riittämättömään valmistautumiseen ja tästä aiheutuviin sopeutumisongelmiin. Onnistunut muuttoprosessi edellyttää suunnitelmallisuutta, missä tärkeimpänä nähtiin kehitysvammaisen henkilön sopeutuminen uuteen kotiin sekä siellä toimivaan henkilökuntaan. Tätä edesauttoivat useampi tutustumiskäynti uuteen kotiin sekä henkilökunnan ja asukkaiden molemminpuolinen tutustuminen jo hyvissä ajoin.

Kun laitospaikkojen vähentämistä suunnitellaan ja toteutetaan, on syytä kiinnittää huomiota myös perheiden ja etenkin vanhempien tukemiseen kehitysvammaisten perheenjäsenten hoidossa. Näin osaltaan ehkäistään laitoshoidon joutumista ja siten uusien laitospaikkojen tarvetta. Tilapäishoidon järjestäminen ja perheiden tukeminen esim. perhelomitusjärjestelyillä ja omaishoidon tuen kautta ovat merkittäviä keinoja. Lääkäiden vanhempien luona asuville aikuisille kehitysvammaisille perheenjäsenille tulee myös olla tarjolla heidän tarvitsemiaan asumisratkaisuja. Lisäksi vaikeasti kehitysvammaiset ja haastavasti käyttäytyvät henkilöt tarvitsevat usein heille räätälöityjä, varsin yksilöllisiä avohuollon asumisratkaisuja.

Taloudelliset vaikutukset asukkaalle

Pääosa kehitysvammaisista henkilöistä elää kansaneläkkeen varassa, joten heidän toimeentulonsa on niukkaa. Tällä hetkellä kansaneläkkeen määrä on 584 euroa kuukaudessa yksinäisen henkilön kohdalla. Ylläpitomaksun (noin 300 €/kk) jälkeen kansaneläkkeestä jää noin 284 euroa kuukaudessa käytettäväksi vuokraan ja muihin elämisen kuluihin.

Esimerkki kehitysvammaisen henkilön asumiskustannuksista

Seuraavassa esimerkissä on laskettu ryhmäkodissa asuvan henkilön asumiskustannuksia lähtien asunnon vuokrasta ja ARA:n investointiavustuksen vaikutuksesta siihen.

Ryhmäkodissa olevan asunnon hoitovastike:

Henkilön omassa käytössä oleva asunto (1 h + wc/pesutila)	30 m ²
Osuus ryhmäkodin yhteisistä tiloista (15–25 m ²)	20 m ²
Asunto ryhmäkodissa yhteensä (45–55 m ²)	50 m ²

Asunnon pinta-ala ei sisällä henkilökunnan tiloja, jotka tässä esimerkissä sosiaalivirasto maksaa.

Arvio kiinteistön hoitomenosta on 4 €/m ² /kk ja turvajärjestelmästä on 1 €/m ² /kk eli yhteensä 5 €/m ² /kk	
Hoitovastike 50 m ² kokoiselle asunnolle	250 €/kk

Ryhmäkodin asunnon rahoitusvastike:

Asunnon hankinta-arvo Helsingissä 4 000 €/m ²	
Hankinta-arvo 50 m ² :n kokoiselle asunnolle on 200 000 €	
Lainaehdot: laskentakorko 3,4 %, korkotukilainan laina-aika 40 vuotta, 100 % lainamäärä.	
Rahoituskulut ensimmäisenä vuonna on 7 480 €/vuosi	623 €/kk
Vuokra ennen investointiavustusta on	873 €/kk
Investointiavustuksen vaikutus rahoitusmenoihin on 40 %	– 250 €/kk
Vuokra investointiavustuksen jälkeen	623 €/kk

Eläkkeensaajan maksettavaksi jäävä vuokra asumistuen jälkeen

Eläkkeensaajien asumistukiasetuksen mukaan hyväksyttävät enimmäisasumiskustannukset vuonna 2009 lapsettomien eläkkeensaajien osalta ovat (vrt. VNa 835/2008): I kuntaryhmässä 527 €/kk; II kuntaryhmässä 484 €/kk ja III kuntaryhmässä 425 €/kk. Helsinki kuuluu kuntaryhmään I, joten esimerkiasunnon vuokra ylittää hyväksyttävä enimmäisasumiskustannuksen, vaikka kohde on saanut 40 %:n investointiavustuksen.

Asumistukea voi saada omavastuun (48 €) ylittävästä osasta 85 %. Asumistukea ei saa siltä osin kuin vuokra ylittää hyväksyttävän enimmäisasumiskustannuksen. Enimmäisasumistuki on 407 €:a (0,85 *(527–48)).

Maksettavaksi jäävä vuokra ennen investointiavustusta ja investointiavustuksen jälkeen eri avustusosuuksilla:

Ilman investointiavustusta	$873 \text{ €/kk} - 407 = 466 \text{ €/kk}$
40 %:n investointiavustuksella	$623 \text{ €/kk} - 407 = 216 \text{ €/kk}$
50 %:n investointiavustuksella	$562 \text{ €/kk} - 407 = 155 \text{ €/kk}$

Laskelman oletusarvoista ja herkkyyystarkastelusta on laajemmin *Liitteessä 3. Asumiskustannuslaskelma ryhmäkodissa asuvan kehitysvammaisen kohdalla.*

Eläkkeensaajan elämiseen jäävä muu käyttövara

Edellä kuvatun mukaisesti esimerkkitapauksessa kansaneläkkeen määrä on 584 €/kk. Ylläpitomaksun, joka on 300 €/kk, jälkeen kansaneläkkeestä jää noin 284 euroa kuukaudessa käytettäväksi vuokraan ja muihin elämisen kuluihin.

Tällä perusteella vuokran ja ylläpidon jälkeen kansaneläkkeestä jää käytettäväksi muihin elämisen kuluihin:

Ilman investointiavustusta	$584 - 300 - 466 = -182 \text{ €/kk}$
40 %:n investointiavustuksella	$584 - 300 - 216 = 68 \text{ €/kk (2,2 €/pv)}$
50 %:n investointiavustuksella	$584 - 300 - 155 = 129 \text{ €/kk (4,3 €/pv)}$

Jäljelle jäävällä eläkkeellä on katettava mm. erilaiset palvelumaksut, lääkemenot (omavastuut) ja sairaanhoitokulut, henkilökohtainen hygienia ja kampaaja, vaatteet ja kalusteet, sekä viestintä, liikkuminen ja harrastukset. Pelkästään lääkeomavastuut voivat ylittää 100 € kuukaudessa.

Eläke ja eläkkeensaajien asumistuki eivät kata kaikkia asumisen ja elämisen kustannuksia. Karkeasti arvioituna yllätyksettömään arkielämään ja osallistumiseen yhteiskunnassa tarvittaisiin 10–15 euroa päivässä.

LÄHTEET

- Kumpulainen, A. Kehitysvammapalvelut vuonna 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:30.
- Kumpulainen, A. Kuuden suurimman kaupungin vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja taloudelliset tukitoimet 2007. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja. 2008.
- Niemelä, M. ja Brandt, K. Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikaisesta laitostasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:73.
- Pelto-Huikko, A., Kaakinen, J. ja Ohtonen, J. "Saattaen muutettava". Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttamisen seurantaraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:29.
- Saloviita, T. Keskuslaitoksesta ryhmäasuntoon. Valtakunnallisen tutkimus- ja kokeiluyksikön julkaisuja. Kehitysvammaliitto 52/1989. Helsinki.
- Viitala, S., Wiinikka, T. ja Åkerblom, S. Parempaan kehitysvammaisten asumiseen – Viiden asumisyksikön arviointi. Suomen ympäristö 34/2007. Ympäristöministeriö / Asuminen.
- Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita. 2003.

7 Työryhmän ehdotukset

Kehitys- ja vaikeavammaisten asunto-ohjelman 2010–2015 tavoitteena on nopea, suunnitelmallinen ja hallittu laitospaikkojen vähentäminen ja kehitys- ja vaikeavammaisten tarpeita ja toiveita vastaavien asumisratkaisujen tuottaminen.

Laitoshoitoa vähennetään siten, että vuoden 2015 lopussa kehitysvammlaitoksissa on enintään 500 henkilöä pitkäaikaispaikoilla.

Tällä hetkellä pitkäaikaispaikoilla on noin 2 000 henkilöä, joten korvaavia asuntoja tarvitaan 1 500 asuntoa koko ohjelmakaudella. Keskimäärin tarvitaan 250 asuntoa vuodessa korvaamaan laitoshoitopaikkoja.

Samalla ohjelmakaudella lapsuudenkodista muuttaville aikuisille kehitysvammaisille tuotetaan 350 asuntoa vuodessa.

Yhteensä vuosina 2010–2015 tuotetaan vähintään 3 600 uutta asuntoa kehitysvammaisille henkilöille, ja vuosittain keskimäärin 600 asuntoa.

I. ARAn ja RAY:n rahoituksen suuntaaminen kehitys- ja vaikeavammaisten asumiseen

ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustuksella tuotetaan vuosina 2010–2015 kehitysvammaisille vähintään 470 uutta asuntoa vuosittain ja tuetaan vähintään 60 kehitysvammaisten asunnon peruskorjaamista vuosittain.

Näistä rahoitettavista asunnoista vähintään 230 osoitetaan kehitysvammalaitoksesta muuttaville henkilöille. ARAn rahoituksen painopisteenä ovat erilaiset palveluasumisratkaisut.

ARAn investointiavustusta osoitetaan noin 35 milj. euroa vuodessa kehitysvammaisten asumiseen.

ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustuksen kokonaisrahoitusta nostetaan 130 milj. euroon vuodessa.

RAY varautuu vuosittaisen määrärahan puitteissa osoittamaan investointiavustusta enintään 4,9 milj. euroa vuodessa järjestöjen tukiasuntojen hankinnan ja rakentamisen rahoitukseen. Tällä rahoituksella voidaan hankkia tai rakentaa 130 tukiasuntoa vuodessa.

Asukkaat RAY:n tukemiin asuntoihin tulevat pääosin joko lapsuudenkodista tai muista asumisyksiköistä, joista tätä kautta vapautuu vähintään 30–50 asuntoa vuosittain kehitysvammalaitoksesta muuttaville henkilöille. RAY:n tuki kohdistuu yksittäisten tukiasuntojen hankintoihin tai rakentamiseen tai ryhmämuotoisen tukiasumisen mahdollistaviin asuntoratkaisuihin. RAY:n avustuksella ei voi rakentaa palveluasuntoja, ryhmäkoteja tai palvelutiloja.

Liitteessä 4. Arvio uustuotannon avustustarpeesta vuosina 2010–2015 esitetään arvio avustustarpeen jakautumisesta alueellisesti.

2. Asuntojen ja asumisyksiköiden turvatekniikan ml. automaattisten sammutusjärjestelmien rahoittaminen

Ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäasiainministeriö yhteistyössä selvittävät erityisryhmien asuntokohteiden palo- ja muuta turvallisuutta parantavien järjestelmien rahoitusmahdollisuuksia.

Uustuotannossa, samoin kuin laajoissa peruskorjauksissa tarvittavan turvatekniikan ja esim. automaattisten sammutusjärjestelmien asentaminen sisältyy rakentamis- tai peruskorjauskustannuksiin, ja tulee siten otetutuksi huomioon ARAn ja RAY:n investointiavustuksissa. Sen sijaan yksittäisenä, erillisenä toimenpiteenä ARA ei rahoita automaattisten sammutusjärjestelmien asentamista. RAY on rahoittanut sosiaalitekniikan asentamista ja sen yhteydessä myös automaattisten sammutusjärjestelmien asentamista järjestöjen omistamiin kohteisiin. Tämä rahoitus on vähenemässä tulevaisuudessa. Erityisesti jälkikäteen asennettavien automaattisten sammutusjärjestelmien asentaminen on kallista ja aiheuttaa vuokriin kovia kustannuspaineita.

3. ARAn ja RAY:n avustusten ehtojen muuttaminen

ARAn investointiavustuksen enimmäismäärä nostetaan enintään 50 %:iin kehitysvammaisten ja vaikeavammaisten kohteissa.

RAY:n investointiavustusten tukiprosentti pidetään riittävällä tasolla suhteessa syntyviin asumiskustannuksiin.

ARAn investointiavustuksen enimmäismäärä on tällä hetkellä enintään 40 % vammaisten asuntokohteissa, pitkäaikaisasunnottomien kohteissa se on enintään 50 %.

RAY:n investointiavustuksen tukiprosentti tukiasuntojen rahoituksessa uudistuotannon osalta on 30 % ja asuntohankinnoissa olemassa olevasta asuntokannasta avustusprosentti tulee laskemaan 50 %:iin ensi vuoden alussa nykyisestä 70 %:sta.

Kehitysvammaiset saavat pääosin kansaneläkettä, joten he ovat hyvin pienituloisia. Toisaalta heille tarkoitetuissa asuntokohteissa tarvitaan monesti erityisiä tila- ja varustusratkaisuja ja turvatekniikkaa, joten rakentamiskustannukset nousevat korkeammiksi kuin muissa asuntokohteissa. Sen vuoksi ARAn ja RAY:n investointiavustusten tason tulee olla riittävän korkea, että asumiskustannukset muodostuvat kohtuullisiksi. Kehitysvamma-alan neuvottelukunta on tehnyt RAY:lle esityksen siitä, että RAY

myöntäisi 50 % korkeamman investointiavustuksen niissä kohteissa, jotka tehdään KELA:n kuntaryhmissä 1 ja 2 (pääkaupunkiseutu ja kasvukeskustaikakunnat) siihen asti, kunnes eläkkeensaajien asumistuen hyväksytyjen asumismenojen määrää on saatu nostettua (ks. ehdotus 7).

ARAN investointiavustusta myönnetään vain erittäin perustellusta syystä kehitysvammalaitosten alueella olevien rakennusten muuttamiseksi avohuollon asumisyksiköiksi.

Osa kehitysvammalaitoksista sijaitsee kaukana muusta asutuksesta. Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että kehitysvammaisten asunnot ja asumisyksiköt sijaitsevat lähellä palveluja samoilla alueilla kuin muun väestön asuminen, sen vuoksi se esittää, että vain poikkeuksellisissa tapauksissa voitaisiin avustaa laitosalueelle rakennettavia tai peruskorjattavia asuntokohteita.

4. Suunnitelma laitoshoidon vähentämiseksi ja asumispalvelujen kehittämiseksi

Erityishuoltopiirien/kuntayhtymien ja alueen kuntien sekä muiden keskeisten toimijoiden (asuntojen rakennuttajat, asumispalvelujen tuottajat, kehitysvammaisten ja omaisten edustajat) muodostama työryhmä laatii huhtikuun 2010 loppuun mennessä suunnitelman siitä, miten alueellisesti edetään laitoshoidosta kehitysvammaisten henkilökohtaiset tarpeet huomioon ottaen yksilöllisempiin asumisratkaisuihin.

Vastuutaho suunnitelman laadinnassa on erityishuoltopiiri/kuntayhtymä tai säätiö/järjestö, joka ylläpitää laitoshoidoa. Suunnitelman laadinta on erityisen tärkeä niiden erityishuoltopiirien/kuntayhtymien kohdalla, joilla on lukumääräisesti vielä paljon pitkäaikaislaitospaikkoja. Myös ne erityishuoltopiirit ja vastaavat, joilla on jo suunnitelma kehitysvammahuollon ja kehitysvammaisten asumispalvelujen järjestämisestä ja laitospaikkojen vähentämisestä, päivittävät suunnitelmansa. Suunnitelma sisältää toteutuksen aikatauluineen laitoshoidon vähentämiseksi tai lopettamiseksi sekä korvaavien asumispalvelujen järjestämiseksi. Myös niitä alueita, joilla ei ole enää laitospaikkoja, kannustetaan tekemään vuoteen 2015 ulottuva suunnitelma kehitysvammaisten asumisen järjestämiseksi ja siihen liittyen myös lyhytaikaishoidon järjestämisestä, perheiden tukemisesta ja laitoshoidon tarvetta ennaltaehkäisevästä ja muusta asumista tukevasta toiminnasta. Suunnitelmaan liittyy myös kuntayhtymien osaamis- ja tukikeskukset ja -palvelut, myös liikkuvat palvelut, kehitysvammaisten ja heidän omaistensa tukemiseen.

STM:n johdolla erityishuoltopiirit ja vastaavat laativat yhteistyössä Kuntaliiton kanssa koko maata kattavan suunnitelman vuoden 2010 aikana siitä, miten mahdollisesti tarvittava laitoshoido tai sitä vastaava toiminta toteutetaan laitoshoidon vähentämisen päättyessä.

Tehtävässä suunnitelmassa kartoitetaan se, millaisia laitoshoidon tasoisia pitkäaikaisen hoidon ratkaisuja tarvitaan ja mihin ne tulevat sijoittumaan sekä miten niitä kehitetään edelleen. Suunnitelmassa määritellään ne 4–5 toimintayksikköä, jotka

jäävät laitoshoidon vähentämisen jälkeen valtakunnallisiksi resurssikeskuksiksi vastaamaan pitkäaikaisen ja lyhytaikaisen laitoshoidon tarpeeseen. Suunnitelma sisältää myös ehdotuksen siitä, miten lyhytaikaista laitoshoidoa korvaavat palvelut (mm. kriisipalvelu, kuntoutuspalvelu) ja muut tällä hetkellä laitosten yhteydessä järjestettävät palvelut (mm. neuvolapalvelut, vaikeammin vammaisten opetus) tullaan järjestämään tulevaisuudessa.

Kehitysvamma-alan neuvottelukunta yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa kehittää ajantasaisen seurantajärjestelmän kehitysvammaisten laitoshoidon tilanteesta ja laitoshoidon korvaavan asuntotuotannon ja -hankinnan sekä asumista tukevien palvelujen kehittymisestä ottaen huomioon tietosuojanäkökulman.

Tällä hetkellä valtakunnallisia tietokantoja ovat THL:n SOTKA ja HILMO, jotka sisältävät tietoja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Niitä varten kysytään tietoja kunkin vuoden lopussa palvelujen tuottajilta, mm. kehitysvammaisten laitoshoidon tilanteesta sekä erilaisista avohuollon asumispalveluista. Tämä ei ole riittävä tietopohja asuntohankkeiden pitkäjänteiseen suunnitteluun, toteutukseen, rahoittamiseen ja toteutuksen laadun seurantaan.

5. Terveidenhuollon ja vanhusten laitoshoitopaikoilla olevien alle 60-vuotiaiden tilanteeseen tarpeita vastaavia ratkaisuja

Laitoksissa olevien alle 60-vuotiaiden henkilöiden tilanteen selvittämistä jatketaan STM:n johdolla. Tässä yhteydessä kannustetaan kuntia ratkaisemaan epätarkoituksenmukaiset hoitopaikat kolmen vuoden kuluessa ja samalla tehostamaan palveluketjuja, jotta vastaavilta tilanteilta vältytään.

Sairaaloissa ja terveyskeskuksen vuodeosastoilla sekä vanhainkodeissa että vanhusten tehostetussa palveluasumisessa on muutamia satoja alle 60-vuotiaita henkilöitä pitkäaikaispaikoilla ilman lääketieteellistä tai sairaanhoidollista syytä. Heidän kohdallaan kyseessä on epätarkoituksenmukainen ratkaisu, johon tulee löytää asianmukainen asumisratkaisu.

6. Asuntohankkeiden toteutuksen tukeminen

ARA ja RAY yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa parantavat hankkeiden suunnitelmallisuutta ja laatua.

Kuntien, kuntayhtymien ja erityishuoltopiirien suunnitelmia hyödynnetään aiempaa paremmin asuntohankkeiden suunnittelussa. ARA ja RAY opastavat hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa ja järjestävät esimerkiksi alan toimijoille tilaisuuksia, jossa annetaan tietoa mm. ARAn ja RAYn rahoituksesta, niiden ehdoista, hakemusten käsittelystä ja hanketoteutuksesta. ARA päivittää rakennuttamisohjeet, joissa selkeästi esitellään hyväksyttävät vähimmäisvaatimukset esimerkiksi asumisyksikön sijainnin, koon ja varustelun suhteen. ARAn vaatimuksia ja paikallisia rakentamista koskevia viranomais määräyksiä yhteen sovitetaan. Rakennus- ja kiinteistöalan koulutusta järjestäviä tahoja kannustetaan tarjoamaan koulutusta suunnittelijoille ja muille hank-

keiden toteuttajille kehitys- ja vaikeavammaisten asuntohankkeiden suunnittelusta ja toteutuksesta.

7. Asumiskustannusten hallinta

Eläkkeensaajien asumistuen ehtoja parannetaan vastaamaan kehitys- ja vaikeavammaisten asumiskustannuksia.

Eläke ja eläkkeensaajien asumistuki eivät aina kata kaikkia kehitysvammaisen henkilön asumisen, hoidon ja palvelujen sekä muita elämisen kustannuksia, joten osa joutuu turvautumaan kuntien toimeentulotukeen. Tämä ei ole kestävä ratkaisu pitkällä tähtäimellä. Vaikka näitä kehitys- ja vaikeavammaisia henkilöitä ei lukumääräisesti ole paljon, arviolta joitakin satoja, on tilanne yksittäisen henkilön kohdalla vaikea.

Sata-komitean eläkkeensaajien asumistukea koskevissa esityksissä tulee ottaa kehitys- ja vaikeavammaisten muita suuremmat asumiskustannukset huomioon.

STM:n eläkkeensaajien asumistukea koskevassa valmistelutyössä otetaan huomioon kehitys- ja vaikeavammaisten asumiskustannukset suhteessa pieniin tuloihin. Tuen ehdossa hyväksyttävien asumiskustannusten enimmäismäärää nostetaan ja kehitys- ja vaikeavammaisten kohdalla otetaan huomioon omana tekijänään erityisistä tila- tai varusteratkaisuista sekä turvatekniikasta johtuva asumisen lisäkustannus. Asumistuen määräytymisperusteita muutetaan jo vuoden 2010 osalta.

Lisäksi kannustetaan kuntia asumisyksiköiden yhteistilojen vuokranmaksajiksi ja etsitään uusia rahoitusratkaisuja. ARA vahvistaa myös suunnittelijoiden osaamista tehokkaiden ja hyvin toimivien yhteis- ja palvelutilojen suunnittelussa, esimerkiksi jakamalla tietoa hyvistä käytännöistä ja ratkaisuista.

8. Kehittämistoiminnan hyödyntäminen laitoshoidon vähentämisessä ja korvaavien asumisratkaisujen luomisessa

Kehitysvamma-alan neuvottelukunta ja THL yhdessä erityishuoltopiirien/kuntayhtymien ja muiden alan toimijoiden kanssa kartoittavat kriittiset kohdat laitoshoidon vähentämisessä ja käynnistävät sen jälkeen tarvittavia kehittämis- ja tukitoimia.

Kartoitetaan epäjatkuvuuskohdat ja muut vaikeat kysymykset laitoshoidon vähentämisessä ja sen jälkeen käynnistetään tältä pohjalta tarvittava kehittämis toiminta. Osa tätä työtä on esimerkiksi erilaisia tarpeita vastaavien asumisratkaisujen kehittäminen, asumisyksiköiden toiminnan, tuen ja palvelujen kehittäminen sekä johtamisen ja henkilökunnan osaamisen vahvistaminen. Järjestöt ja muut toimijat hyödyntävät kansainvälisiä ratkaisuja ja kokemuksia esimerkiksi Iso-Britanniasta, Hollannista ja muista Pohjoismaista. Lisäksi menossa olevan ja jo tehdyn kehittämistyön tuloksia hyödynnetään ja levitetään edelleen.

Kuntia ja kuntayhtymiä kannustetaan hakemaan yhdessä rahoitusta esim. KASTE-ohjelmasta. Järjestöt voivat hakea RAY:n rahoitusta kehittämishankkeisiin. Myös

Tekesin rahoitusmahdollisuuksia kehitysvammaisten asumisen ja palveluratkaisujen kehittämiseen voidaan hyödyntää.

ARAn johdolla yhteistyössä alan toimijoiden kanssa, ml. RAY kehitetään uusia asumisratkaisuja ja jo olemassa olevia sopiviksi erilaisten kehitys- ja vaikeavammaisten tarpeisiin.

Kehitys- ja vaikeavammaisten mahdollisuuksia omistusasumiseen, asumisoikeusasumiseen ja osaomistusasumiseen edistetään. Myös erilaisia integroituja ratkaisuja ja asuntoryhmien sijoittamista tavallisiin asuinrakennuksiin ja asuintiloihin kehitetään ja edistetään. Arkkitehti- tai suunnittelukilpailuja voidaan järjestää asumisratkaisujen kehittämiseksi.

THL:n johdolla yhteistyössä STM:n ja Kuntaliiton sekä alan toimijoiden kanssa kehitetään avohuollon asumisratkaisuja monivammaisille ja haastavasti käyttäytyville kehitysvammaisille.

Tässä kehittämistyössä on tärkeää, että kehitysvammaisten ja heidän omaisten osallistumisella suunnitteluun taataan asukkaiden tarpeiden huomioon ottaminen. Etenkin toistuvasti vaikeisiin tilanteisiin ja laitostuntoutukseen joutuvien henkilöiden sekä haastavasti käyttäytyvien henkilöiden yksilöllisen asumisen ja soveltuvien palvelujen suunnittelua tehostetaan. Hankkeissa saadut kokemukset ja hyvät käytännöt levitetään maan laajuisesti, jotta turhilta laitostuntoutus ja -hoitojaksoilta voidaan välttyä. Suunnittelua ja palveluosaamista sekä palvelujen ja tuen organisoimista ja niihin liittyviä toimintatapoja kehitetään ja tehostetaan.

STM ja Kuntaliitto selvittävät henkilökohtaisen budjetoinnin mahdollisuuksia kehitysvammaisten asumisessa.

Iso-Britanniassa, Hollannissa ja Tanskassa on käytössä ns. henkilökohtainen budjetti vammaisten ja vanhusten kohdalla heidän tarvitsemiensa palvelujen ja tuen rahoittamisessa. Henkilökohtainen budjetointi vahvistaa vammaisen henkilön päätöksentekoa palvelujen suunnittelussa ja käytössä. Sen kokeilu on ajankohtaista nyt, kun vammaispalvelulakiin on sisällytetty mahdollisuus henkilökohtaiseen apuun ja palvelusetelin käytön laajentamista valmistellaan. Kokeilua ennen tulee kuitenkin selvittää rakenteelliset ja lainsäädännölliset näkökohdat, jotka on huomioitava henkilökohtaisen budjetoinnin käytössä.

9. Asumisessa ja asumispalveluissa käytettävien käsitteiden yhtenäistäminen

Kehitysvamma-alan neuvottelukunta jatkaa käsitteiden yhtenäistämistyötä ja laatuksiteerien määrittelytyötä asunnoille ja asumista tukeville palveluille yhdessä YM:n, STM:n, ARAn ja RAY:n kanssa.

Käsitteiden yhtenäistämistä koskevassa valmistelutyössä otetaan huomioon ARAn ja RAY:n käytännöt ja erityisesti sosiaalialan lainsäädännön ja asuntohallinnon käyttämät käsitteet.

10. Yksilöllisen asumisen ja elämisen edistäminen

THL:n, Kuntaliiton, STM:n ja kuntien yhteistyönä kehitetään palvelusuunnitelmien laadintaa ja henkilökohtaisen avun muotoja yksilöllisten ratkaisujen suuntaan ja edistetään muuttovalmennusta.

Palvelusuunnitelman laadinta ja henkilökohtainen apu ovat keinoja yksilöllisten ja räätälöityjen ratkaisujen toteuttamiseen. Palvelusuunnitelmien ja henkilökohtaisen avun kehittämisessä on kyse lainsäädännön toimeenpanon vahvistamisesta, kun sitä koskeva lainsäädäntö tulee voimaan 1.9.2009. Palvelusuunnitelmien laadintaan ja asumisratkaisun määrittelyyn tulee ottaa kehitysvammaiset itse ja heidän omaisensa mukaan. Palvelutarpeen määrittelyssä tulee käyttää luotettavia ja käyttäjäryhmällä testattuja menetelmiä. Jaetaan myös aktiivisesti tietoa mahdollisista asumisratkaisuista ja niiden perusteista.

Esimerkiksi muuttovalmennuksella ja joustavalla ja yksilöllisellä tuella parannetaan asumisen onnistumisen mahdollisuuksia.

11. Laitoshoidon joutumisen ehkäisy tilapäishoidon ja muun tuen avulla

STM:n ja Kuntaliiton johdolla yhteistyössä kehitysvamma-alan järjestöjen ja muiden alan toimijoiden kanssa kehitetään perhelomituksen ja lyhytaikaisen perhehoidon ratkaisuja sekä omaishoidon tukea kehitys- ja vaikeavammaisten kohdalla ja tuetaan niiden käytön laajentamista.

Kuntien toimia kehitysvammaisten tilapäishoidon ja tuen järjestämisessä vahvistetaan erityisesti niiden henkilöiden osalla, jotka eivät saa omaishoidon tukea.

Tuetaan omaisten työtä kehitysvammaisten hoidossa ja asumisessa, erityisesti niiden omaisten kohdalla, jotka eivät ole omaishoidonstatuksella, eivätkä siten ole oikeutettuja omaishoidon tukeen, eikä -vapaisiin. Perhelomitus, omaishoidon tuki, lyhytaikainen perhehoito ja henkilökohtainen apu ovat keskeisiä keinoja tukea vammaisten perheitä ja omaisia. Myös perheitä ja asumisyksikköjen henkilöstöä tukevia muita palveluja kehitetään ja jalkautetaan. Asumisen ja elämisen ongelmat pyritään ratkaisemaan paikallisella tasolla eli siellä missä ne syntyvät. Tärkeänä osana on myös opetuksen järjestäminen esim. jopa yhdelle tai muutamalle eri tavoin vaikeavammaiselle oppilaalle, jotta heidän kohdallaan vältetään laitokseen siirtymistä.

LIITTEET

Liite I.

Yhteenveto erityishuoltopiirien ja vastaavien laitospaikkatilanteesta

		2009 toukokuu		Arvio 2015 lopussa		Arvio vähentämisen päättyessä		
		Kaikki paikat	Pitkä-aikais-paikat	Kaikki	Pitkä-aikais-paikat	Kaikki	Pitkä-aikais-paikat	Milloin
Helsingin erityishuoltopiiri		174	150	40	40	0	0	v. 2017
Eteva-kuntayhtymä		100	80	0	0	0	0	v. 2012
Varsinais-Suomen erityishuoltopiiri	x	264	244	220	200	100	80	v. 2021
Satakunnan sairaanhoitopiiri		118	100	50	50	50	50	v. 2015
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri	x	298	273	250	220	210	170	v. 2019
Vaalijalan kuntayhtymä (Savo)	x	256	70	200	30	170	30	v. 2017, toiminta jatkuu kuntoutus-keskuksena
Kymenlaakson erityishuollon kuntayhtymä	x	150	130	125	80	80	50	v. 2030, pa-paikat tr. arvio
Etelä-Karjalan kunnat/sosiaali- ja terveyspiiri 2010		0	0	0	0	0	0	
Keski-Suomen sairaanhoitopiiri		0	0	0	0	0	0	
Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä	x	89	70	66	47	66	40	v. 2017
Eskoon kuntayhtymä (Etelä-Pohjanmaa)		150	130	90	50	70	10	v. 2018
Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoito- ja peruspalvelukuntayhtymä		0	0	0	0	0	0	
Pohjois-Pohjanmaan erityishuoltopiiri	x	170	140	150	120	100	70	tr. arvio lopussa, ei suunnitelmaa
Kainuun maakunta		45	35	20	15	0	0	
Kolpeneen kuntayhtymä (Lappi)		81	65	30	18	0	0	tr. arvio
Kärkulla samkommun		85	68	50	30	50	30	tr. arvio pa
Rinne-koti-Säätiö	x	310	290	250	220	220	160	arvio, prosessi jatkuu 2020 jälkeenkin
Toivola-koti, Muhos		40	40	0	0	0	0	v. 2011
Sylvia-koti, Lahti		45	45	45	45	45	45	ei vastausta
Suojarinne (Keski-Suomen Vammaispalvelusäätiö)	x	34	34	0	0	0	0	v. 2012
Kolkanrinne (Saarijärven kaupunki)	x	23	23	15	15	0	0	tr. arvio 2015
Yhteensä		2 432	1 987	1 601	1 180	1 161	735	

x:llä merkityt ovat tarkistaneet pitkäaikais- ja lyhytaikaispaikka-arviot, muiden kohdalla työryhmä on tehnyt arvion paikkojen määrästä, erityisesti tulevien vuosien kohdalla.

Yhteenveto kehitysvammaisten asuntohankkeiden suunnitelmista

A) ERITYISHUOLTOPIIRIEN JA VASTAAVIEN SUUNNITELMAT (15.6.2009)

	Pitkäaikais-laitospaikat huhtikuussa 2009 ja laitospaikkojen vähentämisen päätyessä, vuosi	Asuntohankkeet uustuotanto	Asuntohankkeet perusparannus	Yhteistyötahot mm. rakennuttajat, ostopaikat
	4/2009: xxx 12/2015: xxx ja hajauttamis- vuonna: paljonko jäljellä, kenelle ja millaista toimintaa	v. 2010 hankkeen nimi ja tyyppi, paikkakunta/asuntojen lkm. vastaavasti vuosittain 2011→2015	v. 2010 hankkeen nimi ja tyyppi, paik- kakunta/asuntojen lkm. vastaavasti vuosittain 2011→2015	
1 Helsingin erityishuolto- piiri <i>Helsingin</i> <i>kaupungin</i> <i>sosiaalivirasto</i>	4/2009: 174 12/2015: 40 12/2017: 0	Fallbackantie: 2008–2010; 14 as. Steniuksentie: 2010–2012, 20 as. Sofianlehto: 2010–2012; 20 as. Vuosaari: 2011–2012; 10 as. Kontula: 2011–2012; Ormuspelto: 2011–2012; 10 as. Mössarinaukio: 2011–2012; 8 as. Kalasatama: 2011–2013; 10 as. Kruunuvuorenranta: 2011–2013; 20 as. Honkasuo: 2011–2013; 14 as. Myllypuro: 2011–2013; 10 as. Mellunmäki: 2011–2013; 10 as. Jätkäsaari 1: 2012–2014; 20 as. Keski-Pasila: 2012–14; 10 as. Siltämäki: 2014–2015; 20 as. Jätkäsaari 2: 2017–2019; 20 as.	Lapinlahti: 2010–2013; 49 as. Tilkankatu: 2009–2010; 17 as. Rudolf: 2011–2012; Itä-Pasila: 2011–2012;	Hgin ATT Tilakeskus ostopaikkoja: Rinnekotisäätiö Käpytikka City GoodmoodLiving/ uusi yhdistys
2 Eteva- kuntayhtymä <i>Uudenmaan ja</i> <i>Etelä-Hämeen</i> <i>erityishuoltopiiri</i>	4/2009: 100 12/2012: 0	Askola 2009–2010, 18 as. Kirkkonummi 2009–2010, 18 as. Loppi: 2009–2010; 16 as. Mäntsälä: 2009; 17 as. Kerava: 2009–2010; 18 as. Espoo: 2009–2010; 24 as. Hämeenlinna: 2009–2011; 16 as. Hämeenlinna: 2009–2011; 16 as. Nastola: 2009–2010; 6 as. jatkoksa 4 hanketta/vuosi, 10 as./kohde + asuntojen hankintaa jonkin verran	Lahti I: 2009–2010; 20 as. Lahti II: 2009–2010; 20 as. Heinola: 2009–2010; 20 as. Hollola: 2009–2010; 20 as. Nastola: 2009–2010; 15 as. Nastola: 2009–2010; 15 as.	Uudenmaan Vammaispalvelut Oy (UVP) Avainsäätiö
3 Varsinais- Suomen erityishuolto- piiri <i>kuntayhtymä</i>	4/ 2009: 266 12/2015: 190 12/2021: 100 haastavia	1 hanke vuosittain; 15 as./hanke	kuntokartoitukset tehdään v. 2009, joten tiedot tämän jälkeen	yhteistyökuviot myöhemmin
4 Satakunnan sairaanhoito- piiri	4/2009: 118 12/2015: 50 erittäin vaikeavam- maisille, laitokset erikoistuvat	Kokemäki; 2008 ARA 15 as. Eurajoki; 2008 ARA 15 as. muita hankkeita ei ole, tarve: 30 as./vuosi; 10 vuoden ajan	peruskorjaussuun- nitelmia ei ole	Satakunnan YH- rakennuttajat Oy

5 Pirkanmaan sairaanhoitopiiri	4/2009: 275 12/2015: 200 12/2019: 170 vaativaa hoitoa tarvitsevat, laitokset osa shp:tä	jatkossa kunnat tuottavat avohuollon asumispalvelut	1.1.2009 alkaen kunnat vastaavat ylläpidosta	(ei tuota asumispalveluita)
6 Vaalijalan kuntayhtymä <i>Savon erityishuoltopiiri</i>	4/2009: 256 12/2015: 200 Osaamiskeskus, yhteensä 150 Lyhytaikaista, kuntouttavaa Autistit, monivammaiset, haasteellisesti käyttäytyvät	Pisan palvelukoti, Nilsinä; 2009; 18 as. Koivikon palvelukoti, Juva; 2009–2010; 18 as. Kahvimyllyn palvelukoti, Suonenjoki, 2011; 15 as. Kangasniemen palvelukoti, 2011–2012; 15 as. Myöhemmistä ei vielä tietoa: 1 palvelukoti vuodessa. Yhteensä tarve on 300 asuntoa.	vuonna 2009: Pieksämäen kuntoutuskeskus, 24 as. Neonpellonalue, rivitalo, 4 as. Rautalampi, palveluasunnot, 22 as. Varkaus, palveluasunnot, 14 as. v. 2010: 1 hanke, käyttötarkoituksen muutos v. 2011: palo- ym. turvatasen nostot	(kuntayhtymä toimii rakennuttajana)
7 Kymenlaakson erityishuollon kuntayhtymä <i>Kymenlaakson erityishuoltopiiri</i>	4/2009: 150 12/2015: 125 (tr.) 12/2030: 80 (tr.) lyhytaikaista kriisihoitoa, kuntoutusta, arviointia.	Kuusankoski, Kouvola, 2009; 16 as. 1 hanke vuodessa. Tarve on yhteensä 170 asuntoa.	Kuntayhtymällä on 20 kiinteistöä ja ne on rakennettu 1960-luvulla. PP ja laajennustarpeessa.	Osa ARAn Asumisen uudistaminen -projektia
8 Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon ky	Laitospaikkoja ei ole.	Tarve lähivuosina: 45 asuntoa. Ratkaisut ovat kuntakohtaiset. Tarpeita arvioidaan v. 2010 alkaen sosiaali- ja terveyspiirin kautta.	Kuntien hankkeita.	
9 Keski-Suomen kunnat	Laitoshoitoa ostetaan haasteellisille.	Laukaa: hanke kv-nuorille, 8 as. Muurame: pienryhmäkoti, Jämsä: hanke kv-nuorille, 10 as. Jyväskylä: 2009–2010; 24 as. hankinta mlk:sta 10 as. Kunnat vastaavat palveluista.	Joutsa: Rutjakka, valmis 5/2009. Laukaa: asuntolan pp. 2011–2012, 8 as. Äänekoski: asuntolan kehittäminen Jämsä: Päijäläkoti Kuhmoinen, 2010, 12 as. ja Lamminhovi 2010, 12 as. Kunnat vastaavat palveluista.	Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö Vaalijalan ky. Eskoon sos palv ky säätiöitä, yksityisiä Koske ja POKEVA (kts. strategiat)

10 Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky <i>Pohjois-Karjalan erityishuoltopiiri</i>	4/2009: 89 12/2015: 67 erikoistutaan 2/3 paikoista: monivammaisille, haasteellisille, 1/3: kuntoutus, kriisihoito	Liperi: palvelutalo, 2011, 20 as. tarve on 22 asuntoa	Liperi: 2014–2015; 22 as. käyttötarkoituksen muutos asumisyksiköt ovat pääosin kuntien, yritysten tai kolmannen sektorin hallinnoimia	(kuntayhtymä rakennuttaa itse)
11 Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä <i>Etelä-Pohjanmaan erityishuoltopiiri</i>	4/ 2009: 150 12/ 2015: 90 (tr.) 12/2018: 70 (tr.) tilapäishoitoa ja pysyvää mtt, autistit, haastavat, vaikeasti vammaiset lapset	tarve 2009–2015: yht. 157–165 as. (tarve: 40 as/vuodessa, 10 vuotta) tulevat hankkeet 2009–2012: yhteensä 96–104 as. Seinäjoki 2010–2011; 2 hanketta: Sj pk 15 as. + Aspa Kepon portti 8 as. Ähtärin hoitokoti Raikulan laajennus, 2010; 4 as. Kyrönmaa, Vähäkyrö, ryhmäkoti, 2011; 20 as. Kristiinan kaupunki, ryhmäkoti, 2010–2011; 20 as. Lapua, Niittypuisto, 8 + 1 as. Närpiö: 1 hanke, 10 + 20 as. Alavus: 1 hanke, 2 as. ja Tuusanhovi/Uushovi, + 4 as. Suupohja: Päivänsiipi, laaj. 2010 ja v. 2012: 1 hanke, 8 + 5 as. Töysä: v. 2011, Onnelan laajennus 3 as. Vaasa: v. 2009, laajennus 6 as. ja v. 2012 laajennus 6 as. ja 1 uudishanke v. 2010, 15 as. Kvps ja 1 hanke v. 2011, 6 as.	suurin osa hankkeista on kuntien tai yksityisten olemassa oleviin kohdistuu tarpeita: 42–44 as. 2009–2012: Alavus, Tervashovin saneeraus, 1 as. Lapua: Koy Kiviristin käyttötarkoituksen muutos Närpiö: Häggvägen, 10 as. 2013–2015: Kuortane: käyttötarkoituksen muutos, 15 as. Töysä: 5–7 as.	(kuntayhtymä rakennuttaa itse) kunnalliset vuokratilayhtiöt Kärkulla ky POKEVA (kts.strategiat) + muita yhteistyötahoja
12 Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoidon- ja peruspalvelukuntayhtymä <i>Keski-Pohjanmaan erityishuoltopiiri</i>	Laitospaikkoja ei ole.	Halsua: 1 hanke, alustava rahoituspäätös, 2009–2010, 16 as. Kokkola: 1 hanke, 2009–2010, rahoituspäätös on, 14 as. ja 1 hanke, 2012, 10 as.	Kuntien suunnitelmista ei ole tietoa. Ehp:n vaativan hoidon asumispalveluyksikössä ei saneeraussuunnitelmaa.	kunnat rakennuttavat
13 Pohjois-Pohjanmaan erityishuoltopiiri <i>kuntayhtymä</i>	4/2009: 163 12/2012: 160 paljon fyysistä hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevia, käytöshäiriöisiä	hankkeita ei suunnitteilla	hankkeita ei suunnitteilla	-

14 Kainuun maakunta – kuntayhtymä <i>Kainuun erityishuoltopiiri</i>	4/2009: 45 12/2015: 0	I hanke, palveluasun., 2012, 10 as. (Korvaa Kuusanmäkeä) tarve on yht. 60 as./5 vuotta	Kuusanmäen palvelukeskus, 2012, käyttötarkoituksen muutos, 35 as. Ylä-Kainuu, Suomussalmi: I hanke alustava rahoitus, 2009–10, 15 as. Lisäksi 6 ryhmäkotia, 2009–2011.	KVPS Tukena Oy
15 Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä <i>Lapin erityishuoltopiiri</i>	12/2008: 81 12/2015: 30 (tr.) autistit, mtt, haasteelliset		v. 2010 I hanke, 15 as. vuosittain I hanke, a 5 as. Kolpeneen käyttötarkoituksen muutoshankkeita	Vaski-yhteistyöhanke
16 Kärkulla samkommun <i>Ruotsinkielisten erityishuolto</i>	12/2007: 85 12/2015: 50 asuneet jo 50 vuotta	Helsingin alue, 80 as. muu Uusimaa, 40 as. Varsinais-Suomi, 20 as. Pohjanmaa, 40 as.	Kärkulla, käyttötarkoituksen muutos, 20 as.	FDUV ja alueelliset DUV, ETEVA, kunnat ym.
Rinnekotisäätiö Espoo	4/2009: 310 12/2015: 250 moni- ja vaikeavammaiset autismit, haastavasti käyttäytyvät	Espoo: 2010; 18 as. ja 2011; 16 as. Helsinki: 2010; 13 as. ja 2011; 36 as. ja 2012; 18 as. ja 2013; 18 as. Keski-Uusimaa: 2013; 24 as. ja 2014; 24 as.	Tarvetta on, ei vielä hankkeita.	RK-asunnot
Toivola-koti, Muhos Nuorten ystävät Ry	4/2009: 40 12/2011: 0	Muhos; 14 ryhmäkotiasuntoa, haastavat, autistit I asuntoasumistaitojen arviointiin Muhos: 2010–2011 40:lle laitosasukkaalle uusi rakennus, johon tulee useita pienyksiköitä.		
Sylvia-koti, Lahti (ei vastausta)	4/2009: 45 12/2015: 45			
Suojarinne, Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö	4/2009: 34 12/2012: ei laitospaikkoja.	Äänekoski, KSVP, 3 palvelukotia yhteensä 34 as. 2010: 16 as. haastaville, autisteille yms. 2011: 16 as. 2012 liikunta- ja vaativille kehitysvammaisille.		
Kolkanrinne Saarijärven kaupunki	4/2009: 23		Saarijärvi: Kolkanrinne, Saarikka, käyttötarkoituksen muutos, 23 as. (ollut Suojarinteen sivuosasto)	

B) KUNTIEN SUUNNITELMIA (3.6.2009)

		Asuntohankkeet uustuotanto	Asuntohankkeet perusparannus	Yhteistyötahot mm. rakennuttajat, ostopaikat
		v. 2010 hankkeen nimi ja tyyppi, paikkakunta/asuntojen lkm. vastaavasti vuosittain 2011→2015	v. 2010 hankkeen nimi ja tyyppi, paikkakunta/asuntojen lkm. vastaavasti vuosittain 2011→2015	
1 Helsinki (kts. erityis- huoltopiiri) <i>Helsingin kaupungin sosiaalivirasto</i>	4/2009: 174 12/2015: 40 12/2017: 0	Fallbackantie: 2008–2010; 14 as. Steniuksentie: 2010–2012, 20 as. Sofianlehto: 2010–2012; 20 as. Vuosaari: 2011–2012; 10 as. Kontula: 2011–2012; Ormuspelto: 2011–2012; 10 as. Mössarin aukio: 2011–2012; 8 as. Kalasatama: 2011–2013; 10 as. Kruunuvuorenranta: 2011–2013; 20 as. Honkasuo: 2011–2013; 14 as. Myllypuro: 2011–2013; 10 as. Mellunmäki: 2011–2013; 10 as. Jätkäsaari 1: 2012–2014; 20 as. Keski-Pasila: 2012–2014; 10 as. Siltamäki: 2014–2015; 20 as. Jätkäsaari 2: 2017–2019; 20 as.	Lapinlahti: 2010–2013; 49 as. Tilkankatu: 2009–2010; 17 as. Rudolf: 2011–2012; Itä-Pasila: 2011–2012;	Hgin ATT Tilakeskus ostopaikkoja: Rinnetörmä Käpytikka City Goodmood Living/uusi yhdistys
2 Espoo	4/2009: 55 12/2015: 20 (purettu)	Laitosten purkamiseksi tarve 50 as. Lisäksi vuosittain vaativille 2–5 as. Suunnitteilla: v. 2010–2012, yhteensä 100 as. v. 2013–2015, 1 hanke/2 vuotta.		Eteva Rinnetörmä
3 Tampere	4/2009: 120 12/2015: edelleen tarve sairaalatasoista hoitoa	v. 2010 hanke laitosten purkua v. 2011–2012 hanke/vuosi v. 2013→ ei vielä suunniteltu		KVPS Tampere kaupunkilähetys TOAS Tampere Kotilinnasäätiö
4 Vantaa	4/2009: 51 12/2009: 35 vaikeasti monivammaisia, puhevammaisia epileptikoita, liikuntavammaisia, käytösoireisia	v. 2010–2011, palv. hankkeet, 15 as. (purkaa Kärkullaa ja Rinnetörmä) v. 2010–2012 palv. hankkeet, 30 as. v. 2010–2012 tuki hankkeet 15 as.		Riihikotisäätiö Kärkulla
5 Turku	4/2009: 130 (+ 47) 12/2015: edelleen tarve haastavat, monivammaiset, mtt, ikääntyneet kv.	Tarve: 100 as. laitoksista 200 as. vanhempien luota		V-S EHP Kärkulla Yrjö ja Hannasäätiö Tukena Oy Turun seudun vammaisten asuntotukiyhdistys

6 Oulu	4/2009: 64 12/2015: 55 eivät muuten pärrää	2010: laajennus, 20 as. 2010: 1 hanke 15 as. tarve 15 as. vuosittain lisäksi ostopalveluina		Sivakka Oy KVPS
7 Jyväskylä	on jo hajautettu 3 as. jäljellä vaikeahoitoisille ja haasteellisille	2010: muutama hanke, 25 as. 2011: 1 hanke, vanh. kv, 2012: 1 hanke, 6 as. 2014: 1 laajennushanke, 14 as.		KVPS Tukena YH-rakennuttaja
8 Lahti	ei vastausta			
9 Kuopio	12/2015: 31 sairaanhoitoa tai muuta laitoshoidoa tarvitsevia	2011: 1 hanke, 6 as. 2014: 1 hanke, 14 as.		Savas Kuopas Vaalijalan ky KVPS Autismisäätiö
10 Kouvola	4/2009: 65 12/2017: 35 vaativia	tarve 50 as. 2011: 1 hanke 18 as. 2013–2015: laajennuksia, 12 as.	peruskorjauksia	KVPS ASPA Kuusaan kuntoutuskeskus
11 Pori	on jo hajautettu jäljellä 22 as. vaikeahoitoisille	v. 2010: Apollo 2, v. 2011–2012: 1–2 hanketta, 15 as. v. 2012: 1 hanke: 8 as. v. 2013–2015: 2 hanketta, 15 as.	Asuntola Orvokin peruskorjaus	Porin YH Satakunnan shp Autismisäätiö, Aurinkokulma, Hopeanuoli, Annika-koti
12 Joensuu	ei vastausta			
13 Lappeen- ranta	4/2009: 26 as. 12/2015: 12 as. (hajautettu) haastavat, autismikirjo, mtt	2010: 1 hanke, 20 as. lisäksi tarve: 14 as. (laitoksista)	v. 2010, 1 kaupungin hanke, 24 as.	Kymen ehv: Kuusaan kuntoutus Lappeenrannan asuntopalvelu Nuorten Ystävät Oy (autismi)
14 Hämeen- linna	4/2009: n. 45 v. 2012: 0.	Tarve 45 as. (laitoksista) Suunnitteilla: 2010–2012: Hämeenlinna, laajennus 10 as. Useita hankkeita Uudenmaan vps		Eteva Avainsäätiö Uudenmaan Vam- maispalvelusäätiö Validia
15 Rovaniemi	ei vastausta			
16 Vaasa	ei vastausta			
17 Seinäjäki	ei vastausta			

18 Kotka	4/2009: 12/2012: 20 as. (hajautettu) fyysisesti vaikea- vammaisia, vaikea mtt	v. 2010 yksityisten hankkeita, kunta ostaa palvelut Lisäksi tarve 25 as. (laitoksista)		Y-säätiö Kotkan Asunnot Oy ES-Laatuasunnot, Jelppiskoti Oy
19 Salo	4/2009: 30 (hajautettu) täysin hoidettavia vaikeavammaisia	2010: Kiskon asuntola, 13 as. 2013: Salo, 12 as.		V-S ehp
20 Mikkeli	4/2009: 30 12/2015: 25 (hajautettu) vaativia	v. 2013–2015: 15 as.	käyttötarkoituksen muutoksia	ASPA, SAVAS KVPS, kv-tukiliitto Vaalijalan ky. ym.
21 Länsi- Turunmaa	ei vastausta.			

C) KESKEISTEN KEHITYSVAMMAISTEN ASUNTOJEN TUOTTAJIEN SUUNNITELMIA (3.6.2009)

Tuottajat	Asuntojen uustuotantohankkeet	Asuntojen perusparannushankkeet	Yhteistyötahot
	v. 2010 hankkeen nimi ja tyyppi, paikkakunta/asuntojen lkm, kenelle, laitoksista tuleville/kotoa muuttaville. ARA-avustus, RAY-avustus, muu rahoitus vastaavasti vuosittain 2011→2015	erittely ja tiedot vastaavasti kuin uustuotantohankkeiden osalta	
Asumispalvelusäätiö ASPA	ARA-avustus: v. 2009: Hämeenkyrö, Kyröskoski, laajennus, 5 as. v. 2010: Stjärnhem, Espoo, 12 as; Somero, 12 as. Kotiranta, Muhos, 15 as. v. 2011: Valkea Talo 2, Helsinki, 9 as. Lisäksi vuosittain (2009–2015) 2 hanketta, yhteensä 20 as.	ARA-avustus: v. 2009: Hämeenkyrö, Kyröskoski, pp, 4 as. Lisäksi vuosittain (2009–2015) 1–2 hankkeen pp. RAY-avustus: v. 2010: Järvenpää, 15 as. v. 2009–2015 asuntojen hankinta + pp, 10 as. (kv) Lisäksi henkilökohtaisen avun voimaantulo voi kasvattaa tukiasuntojen kysyntää. Oma rahoitus: v. 2010, Paimio, pp, 10–13 as.	ASPAn perustaja-järjestöt, 13 vammaisjärjestöä, Nuorisotasunto-liitto, Nuorisosäätiö ALVI ry, Y-Säätiö, kunnat
Autismisäätiö	ARA-avustus: suuri tarve laitoshoidon purkamisen vuoksi Vantaa, Askisto, laajennus toisella talolla, 12 as. Lapinjärven kunta, 12 as. /hanke	sprinklausjärjestelmät	usean kunnan yhteistoimintahankkeita
Avain-säätiö	v. 2009 Lahti ja Heinola sekä laajennus Hämeenlinnassa (asukkaita Pääjärven laitoksesta) v. 2010– Hollola, 1 hanke. Tarpeita Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä.	Hoitokotien sprinklaus ajankohtainen lähivuosina.	Eteva, Hämeenlinnan kaupunki
Esperi Care Oy	ARA-avustus, palveluasuminen: Lähinnä pks ja maakuntakeskukset, Rakennus noin 25–30 as, soveltuu myös kv. Tukiasumista, jos synergia 24/7 -yksikön naapurina.		
Käpytikka ry	Ei suunnitteilla.	Haettu tukiasumiskohteille RAY-avustusta, mutta ei saatu.	Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, ATT, ASPA palvelut, TAIK

Good Mood Living/ Käpytikka -malli	ARA-avustus: v. 2010–2013: Helsingissä: 2 hanketta Kalasatamassa, a 20 as. ja 2 hanketta Jätkäsaareissa, a 20 as.		Helsingin kaupungin sosiaalivirasto
Helsingin Kehitysvamma-tuki 57 ry		RAY-avustus v. 2010, Helsinki, hankinta + kunnostus, 6 yksikköä.	Helsingin kaupunki, useita yhteistyötahoja, koska edunvalvontajärjestö
Invalidiliiton Asumispalvelut Oy	ARA-avustus: v. 2010–2011 Kokkola, 20 as. v. 2010 Tampereen vuokratalosäätiö, 74 as. vaikea vamm. Hämeenlinna, 18 + 8 asuntoa vaikeavammaisille, VVO; Turku, 17 asuntoa. RAY-avustus: yhdessä ASPAn kanssa, tavoitteena on, että Aspa hankkii asunot ja Invalidiliitto tuottaa palvelut.	Kiinteistöihin on asennettava 2015 mennessä automaattinen palosammutinjärjestelmä. Lisäksi muuta peruseräparannus- ja korjaustarvetta, ei vielä suunnitelmia.	
Kehitysvammaisten Palvelusäätiö	ARA-avustus: v. 2010–2015: vuosittain 2–3 hanketta, 15 as./kohde RAY-avustus: v. 2010–2015, hankinta, 30–40 asuntoa	ARA/RAY-avustus: 5–6 hanketta, automaattinen sammutusjärjestelmä, yhteensä 140 as. v. 2013–2015, 2–3 pp hanketta, yht. 40 as.	Kunnat, Kehitysvammaisten Tuki-liitto, Lisäksi paljon muita yhteistyötahoja
Mikeva Oy	Kuusamo 2010, 20–25 as. Haukipudas 2010–2011: 20 as. (siirto ja laajennus), Pohjois-Suomi, –2015, 1–2 palvelukotia Itä-Suomi, –2015, 1–5 palvelukotia.	v. 2009–2010, Muhos pp + laajennus Oulu, pp + laajennus, uusia 10–15 as.	puitesopimus-kunnat, muut kunnat/kaupungit oppilaitokset, tukityöpaikat

Uudenmaan Vammais- palvelut Oy ja Pääjärven Kiinteistö- palvelut Oy	<p>ARA-avustus:</p> <p>v. 2009–2010: Orimattila, 1 hanke, 15 as. Lahti, Nastola, 1 hanke, 10 as. Hämeenlinna, 2 hanketta, a 18 as, yhteensä 36 as. Janakkala, 1 hanke, 18 as. Nurmijärvi, 1 hanke, 18 as.</p> <p>v. 2010–2011: Vihti: 1 hanke, 8 as. Lohja: 1 hanke, 16 as. Lahti: 1 hanke, 18 as.</p> <p>v. 2011–2012: Vantaa: 1 hanke, 16 as. v. 2012–2013: Forssa, 1 hanke, 16 as.</p>	<p>Jälkisprinklaus ja paloilmoin tarvetta.</p> <p>Lisäksi seuraavat hankkeet on jätetty perusparantamatta</p> <p>Saukkola: Jokitie 16 ja 19, Jokikuja 3</p> <p>Järvenpää: Karahvikuja 2 ja 12, Nekkakuja 10.</p>	<p>Eteva-kuntayhtymä</p>
Yrjö ja Hanna- säätiö	<p>ARA-avustus:</p> <p>v. 2009–2010, Rovaniemi: 10–20 asun- toa, laajennus v. 2010–2012, Helsinki: 3 yhteishanketta, a 15 as. v. 2009–2010, Akaa: 2 hankkeen laajennus yht. 20 as.</p> <p>RAY-avustus: Em. kohteet, paitsi Helsinki.</p>	<p>RAY-avustus: sprinkleröinti Säätiön rahoitus, v. 2009– (mahd.pian): sprinkleröinti, yht. 203 as. Rovaniemi, Lounakoti; Kajaani, Onnela Turku, Pihlajakoti (osin); Helsinki, Hanna-koti Järvenpää, Kirkkopaha ja energiatehokkuuden parantami- nen, yht. 50 as. Akaa, Kurkelanhovi ja Karpinmäki.</p>	<p>Helsingin kaupunki</p> <p>kunnat, Kehitys- vammaisten Tuki- liitto, ym.</p> <p>Kuntien Eläkeva- kuutus (rahoitusneuvot- telut)</p>

Liite 3.

Asumiskustannuslaskelma ryhmäkodissa asuvan kehitysvammaisen kohdalla

Pääosa kehitysvammaisista henkilöistä elää kansaneläkkeen varassa, joten heidän toimeentulonsa on niukkaa. Tällä hetkellä kansaneläkkeen määrä on 584 euroa kuukaudessa yksinäisen henkilön kohdalla.

Monella paikkakunnalla kehitysvammaiset maksavat ruokansa esimerkiksi kunnan tai palveluntuottajan perimänä maksuna, usein 10 € vuorokaudessa eli kuukaudessa yhteensä noin 300 €. Ylläpitomaksun jälkeen kansaneläkkeestä jää noin 284 euroa kuukaudessa käytettäväksi vuokraan ja muihin elämisen kuluihin.

Eläke ja eläkkeensaajien asumistuki eivät kata asumisen ja elämisen kustannuksia. Asumistukea voi saada omavastuun (48 €) ylittävistä osasta 85 %. Asumistukea ei saa siltä osin kuin vuokra ylittää hyväksyttävän enimmäisasumiskustannuksen.

Eläkkeensaajien asumistukiasetuksen mukaan hyväksyttävät enimmäisasumiskustannukset vuonna 2009 lapsettomien eläkkeensaajien osalta ovat (vrt. Valtioneuvoston asetus eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteista vuonna 2009 11.12.2008/835, 4 §):

I kuntaryhmässä 527 €/kk	(Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa)
II kuntaryhmässä 484 €/kk	(Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Kouvolaa, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti)
III kuntaryhmässä 425 €/kk	(muut kunnat).

Esimerkki kehitysvammaisen henkilön asumiskustannuksista

Ryhmäkodissa olevan asunnon vuokra ja investointiavustuksen vaikutus siihen

Ryhmäkodissa olevan asunnon hoitovastike:

Henkilön omassa käytössä oleva asunto (1 h + wc/pesutila)	30 m ²
Osuus ryhmäkodin yhteisistä tiloista (15–25 m ²)	20 m ²
Asunto ryhmäkodissa yhteensä (45–55 m ²)	50 m ²
Asunnon pinta-ala ei sisällä henkilökunnan tiloja, jotka sosiaalivirasto tässä esimerkissä maksaa.	

Arvio kiinteistön hoitomenosta on 4 €/m ² /kk ja turvajärjestelmästä on 1 €/m ² /kk eli yhteensä 5 €/m ² /kk	
Hoitovastike 50 m ² :n kokoiselle asunnolle	250 €/kk

Ryhmäkodissa olevan asunnon rahoitusvastike:

Asunnon hankinta-arvo Helsingissä 4 000 €/m²

Hankinta-arvo 50 m²: n kokoiselle asunnolle on 200 000 €

Lainaehdot: laskentakorko 3,4 %, korkotukilainan

laina-aika 40 v, 100 % lainamäärä.

Rahoituskulut ensimmäisenä vuonna on 7 480 €/vuosi 623 €/kk

Vuokra ennen investointiavustusta on 873 €/kk

Investointiavustuksen vaikutus rahoitusmenoihin on 40 % – 250 €/kk

Vuokra investointiavustuksen jälkeen 623 €/kk

Ryhmäkodin hankinta-arvo Helsingissä vaihtelee 3 800–4 800 €/m². Edellä olevassa laskelmassa hankinta-arvona on käytetty vaihteluvälin alarajaa lähellä olevaa arvoa 4 000 €/m². Pinta-alalla tarkoitetaan tässä ohjelmoitua hyötyalaa, johon sisältyy mm asuntoala.

Laskentakorkona on käytetty vuokra-asuntojen rakentamiseen hyväksyttävän korkotukilainan perusomavastuuta 3,4 %. Ensimmäisenä vuonna korkotuki on 95 % omavastuun ylittävästä korosta. Tuki alenee vuosittain.

Laskelmassa ei ole otettu huomioon sitä, että kunnalla ja kuntayhtymällä on oikeus saada palautuksena takaisin verotonta toimintaa, kuten sosiaalihoitoa, varten tehtyihin hankintoihin sisältyvä arvonnalisävero. Rakennuskustannuksiin hyväksytään arvonnalisävero vain siltä osin kun se jää lopullisesti rasittamaan hanketta ja siitä johtuen jää asukkaiden maksettavaksi vuokrissa. Arvonnalisäpalautuksen vaikutus rahoitusmenoon on suuruusluokaltaan 10 %-yksikköä. Oikeus palautukseen ei koske kaikkia avustuksen saajia.

Laskelman mukainen vuokra ylittää eläkkeensaajien asumistukiasetuksen mukaiseen hyväksyttävän enimmäisasumiskustannuksen. Seuraavassa on vaihtoehtoisia yksittäisiä muutoksia, joilla vuokra olisi lähes sama kuin hyväksyttävä enimmäisasumiskustannus:

- hankinta-arvo 4 000 €/m² → 3 000 €/m²
- vuokran perusteena olevan asunnon pinta-ala 50 → 42 m²
- investointiavustus 40 % → 55 %.

Muuttujat eivät ole toisistaan riippumattomia, koska esimerkiksi asuntojen keskipinta-alan pienentäminen pääsääntöisesti nostaa asuntojen hankintahintaa. Ryhmäasunnossa olevan toimivan asunnon pinta-alana pidetään 45–55 m², jolloin yksityisessä käytössä oleva asunto eli huone ja wc/pesutila on 30 m².

Eläkkeensaajan maksettavaksi jäävä vuokra asumistuen jälkeen

Asumistukea voi saada omavastuun (48 €) ylittävistä osista 85 %. Asumistukea ei saa siltä osin kuin vuokra ylittää hyväksyttävän enimmäisasumiskustannuksia. Kuntaryhmässä I lapsettoman eläkkeensaajan hyväksyttävä enimmäisasumiskustannus on 527 € kuukaudessa. Enimmäisasumistuki on 407 € ($0,85 \cdot (527 - 48)$).

Maksettavaksi jäävä vuokra ennen investointiavustusta ja investointiavustuksen jälkeen eri avustusosuuksilla:

Ilman investointiavustusta $873 \text{ €/kk} - 407 = 466 \text{ €/kk}$
 40 %:n investointiavustuksella $623 \text{ €/kk} - 407 = 216 \text{ €/kk}$
 50 %:n investointiavustuksella $562 \text{ €/kk} - 407 = 155 \text{ €/kk}$.

Eläkkeen saajan elämiseen jäävä muu käyttövara

Edellä kuvatun mukaisesti, esimerkkitapauksessa kansaneläkkeen määrä on 584 €/kk. Ylläpitomaksun, joka on 300 €/kk, jälkeen kansaneläkkeestä jää noin 284 euroa kuukaudessa käytettäväksi vuokraan ja muihin elämisen kuluihin.

Tällä perusteella vuokran ja ylläpitomaksun jälkeen kansaneläkkeestä jää käytettäväksi muihin elämisen kuluihin:

Ilman investointiavustusta $584 - 300 - 466 = -182 \text{ €/kk}$
 40 %:n investointiavustuksella $584 - 300 - 216 = 68 \text{ €/kk}$ (2,2 €/pv)
 50 %:n investointiavustuksella $584 - 300 - 155 = 129 \text{ €/kk}$ (4,3 €/pv).

Laskelmassa pakollisena kuukausimaksuna on otettu huomioon vain ylläpitomaksu. Jäljelle jäävällä eläkkeellä on katettava mm. lääkemenot (omavastuut) ja sairaanhoitokulut, henkilökohtainen hygienia ja kampaaja, vaatteet ja kalusteet, sekä viestintä, liikkuminen ja harrastukset. Pelkästään lääkeomavastuut voivat ylittää 100 € kuukaudessa.

Karkeasti arvioituna yllätyksettömään arkielämään ja osallistumiseen yhteiskunnassa tarvittaisiin 10–15 euroa päivässä.

Liite 4.

Arvio uustuotannon avustustarpeesta vuosina 2010–2015

										Arvio rahoituksesta, €		
Hankinta-arvot		erityisasunnot ja niiden yhteiset tilat					kustannus yhteensä, €			korkotuki-laina ARA 50 %	investointiavustus-vaihtoehdot	
		asun-toa	kpa/ as. asm²	asm²	€/asm² (**)	€/asun-to	kustannukset sis. alv	palautuvat alv:t *)	maksettava kustannus		ARA	RAY
											50 %	50 % / 30 %
Helsinki	ARA/ palvelu-asunnot	900	50	45 000	4 000	200 000	180 000 000	32 000 000	148 000 000	74 000 000	74 000 000	-
	RAY/ tuki-asunnot	170	40	6 800	2 350	94 000	16 000 000	0	16 000 000	8 000 000	-	8 000 000
Espoo, Vantaa ja Kauniainen	ARA/ palvelu-asunnot	400	50	20 000	3 800	190 000	76 000 000	12 000 000	64 000 000	32 000 000	32 000 000	-
	RAY/ tuki-asunnot	160	40	6 400	2 200	88 000	14 000 000	0	14 000 000	7 000 000	-	7 000 000
Pks yhteensä		1 630		78 200			286 000 000	44 000 000	242 000 000	121 000 000	106 000 000	15 000 000
Muu kasvu- keskus	ARA/ palvelu-asunnot	760	50	38 000	3 100	155 000	118 000 000	19 000 000	99 000 000	50 000 000	50 000 000	-
	RAY/ tuki-asunnot	230	40	9 200	1 700	68 000	15 600 000	0	15 600 000	7 800 000	-	7 800 000
Muu Suomi	ARA/ palvelu-asunnot	760	50	38 000	3 000	150 000	114 000 000	18 000 000	96 000 000	48 000 000	48 000 000	-
	RAY/ tuki-asunnot	220	40	8 800	1 600	64 000	13 200 000	0	13 200 000	6 600 000	-	6 600 000
ARA yhteensä (6 v.)		2 820										
RAY yhteensä (6 v.)		780										
YHTEENSÄ 2010–2015 (6 v.)		3 600					547 000 000	81 000 000	465 800 000	233 000 000	204 000 000	29 400 000
ARA yhteensä/ vuosi		470										
RAY yhteensä/ vuosi		130										
yhteensä / vuosi		600					91 200 000	13 500 000 verotuki	77 700 000	38 900 000	34 000 000	4 900 000
kpa = asuntojen keskipinta-ala asm² = asuntoala (hyötyala) asunnon pinta-ala sisältää osuuden ryhmäkodin yhteisistä tiloista						kustannukset ovat 4/2009 tasossa Helsingissä tontit ovat pääosin vuokratontteja *) alv palautuksiin on oikeus tietyin edellytyksin palvelukohteissa						
(**) RAY:n osalta laskelmassa 50 % avustus, jolloin hankinta vanhasta asutokannasta, jos uudesta asutokannasta niin avustus on 30 %. (Yleensä tontin hankintakustannus jää RAY-avustuksen ulkopuolelle).												

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö Rakennetun ympäristön osasto			Julkaisu-aika Heinäkuu 2009
Tekijä(t)	Ympäristöministeriö			
Julkaisun nimi	Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille Ehdotus kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010–2015			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön raportteja 16/2009			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Hallituksen asuntopoliittisessa toimenpideohjelmassa vuonna 2008 sovittiin ohjelman laatimisesta vammaisten, mukaan lukien kehitysvammaisten asuntojen tarjonnan lisäämiseksi laitospaikkojen vähentämiseksi. Kehitys- ja vaikeavammaisten asunto-ohjelmatyöryhmässä olivat edustettuina ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, ARA, RAY, Suomen Kuntaliitto, alan järjestöjä sekä asuntojen ja asumispalvelujen tuottajia. Työryhmän ehdotuksessa kehitys- ja vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010–2015 tarkastellaan pääosin kehitysvammaisia, sillä heidän laitoshoidonsa on eri vammaisryhmistä suurinta. Kehitysvammaisia oli toukokuussa 2009 vielä noin 2 000 henkilöä pitkäaikaipaikoilla.</p> <p>Työryhmä ehdottaa kehitysvammaisten pitkäaikaista laitoshoidon vähennettäväksi vuoden 2015 loppuun mennessä alle 500 paikkaan. Tästä ja aikuisten kehitysvammaisten lapsuudenkodista muutoista aiheutuva asuntojen tarve on noin 600 asuntoa vuodessa. Muut ehdotukset koskevat valtion rahoituksen saatavuutta ja ehtoja, toimenpiteitä, joilla nopeutetaan ja hallitusti toteutetaan laitospaikkojen vähentämistä sekä toimia uusien asumisratkaisujen kehittämiseksi ja yksilöllisen asumisen edistämiseksi kehitys- ja vaikeavammaisten kohdalla.</p>			
Asiasanat	kehitysvammainen, vaikeavammainen, asuminen, asuntotarve, asunto-ohjelma, erityisryhmä			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö			
	ISBN 978-952-11-3510-1 (nid.)	ISBN 978-952-11-3511-8 (PDF)	ISSN 1796-1696 (pain.)	ISSN 1796-170X (verkkok.)
	Sivuja 56	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
Julkaisun myynti/ jakaja	Ympäristöministeriö www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö			
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2009			

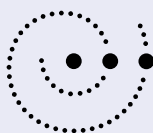

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Avdelningen för den byggda miljön	Datum Juli 2009		
Författare	Miljöministeriet			
Publikationens titel	Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille Ehdotus kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010–2015 (Bostäder för personer med utvecklingsstörning och grav funktionsnedsättning Förslag till ett bostadsprogram 2010–2015)			
Publikationsserie och nummer	Miljöministeriets rapporter 16/2009			
Publikationens tema				
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>Inom ramen för regeringens bostadspolitiska åtgärdsprogram 2008 fastställdes ett program för att öka bostadsutbudet för personer med funktionsnedsättning, inklusive utvecklingsstörda, i syfte att minska antalet platser inom institutionsvården. I arbetsgruppen fanns representanter från miljöministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, ARA, Penningautomatföreningen, Finlands Kommunförbund, sektororganisationer och producenter av bostäder och boendetjänster. I arbetsgruppens förslag till ett bostadsprogram 2010-2015 för dessa grupper, kartläggs i huvudsak de utvecklingsstördas situation, eftersom institutionsvården är mest omfattande i denna handikappgrupp. I maj 2009 fanns det i Finland ännu cirka 2 000 personer med utvecklingsstörning i långvarig institutionsvård.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att antalet platser inom den långvariga institutionsvården för utvecklingsstörda ska minskas till cirka 500 fram till slutet av 2015. Till följd av att institutionsvården minskar och i och med att vuxna utvecklingsstörda personer flyttar hemifrån behövs det cirka 600 bostäder i året. De övriga förslagen gäller tillgången på statlig finansiering och dess villkor, åtgärder för att påskynda och planmässigt minska antalet vårdplatser samt åtgärder för att utveckla nya boendelösningar och främjande av individuellt boende för personer med utvecklingsstörning och grav funktionsnedsättning.</p>			
Nyckelord	person med utvecklingsstörning, person med grav funktionsnedsättning, boende, bostadsbehov, bostadsprogram, grupp med särskilda behov			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 978-952-11-3510-1 (hft.)	978-952-11-3511-8 (PDF)	ISSN 1796-1696 (print)	ISSN 1796-170X (online)
	Sidantal 56	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Beställningar/ distribution	Miljöministeriet www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2009			

Hallituksen asuntopoliittisessa toimenpideohjelmassa vuonna 2008 sovittiin ohjelman laatimisesta vammaisten, mukaan lukien kehitysvammaisten asuntojen tarjonnan lisäämiseksi laitospaikkojen vähentämiseksi. Kehitys- ja vaikeavammaisten asunto-ohjelmatyöryhmässä olivat edustettuina ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ARA, RAY, Suomen Kuntaliitto, alan järjestöjä sekä asuntojen ja asumispalvelujen tuottajia. Työryhmän ehdotuksessa kehitys- ja vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010–2015 tarkastellaan pääosin kehitysvammaisia, sillä heidän laitoshoidonsa on eri vammaisryhmistä suurinta.

Työryhmä ehdottaa kehitysvammaisten pitkäaikaista laitoshoidoa vähennettäväksi vuoden 2015 loppuun mennessä alle 500 paikkaan. Tästä ja aikuisten kehitysvammaisten lapsuudenkodista muutoista aiheutuva asuntojen tarve on noin 600 asuntoa vuodessa. Muut ehdotukset koskevat valtion rahoituksen saatavuutta ja ehtoja, toimenpiteitä, joilla nopeutetaan ja hallitusti toteutetaan laitospaikkojen vähentämistä sekä toimia uusien asumisratkaisujen kehittämiseksi ja yksilöllisen asumisen edistämiseksi kehitys- ja vaikeavammaisten kohdalla.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

ISBN 978-952-11-3510-1 (nid.)
ISBN 978-952-11-3511-8 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)